Aelij Antonij nebrissen.

ex grammatico rhetoris in complutensi gymnasio. atq; proinde historici Regii in quinquaginta sacræ scripturæ locos non uulgariter enarratos.

TERTIA QVINQVAGENA.

Aelii Antonii nebrissen. ex grammatico rhetoris: atq3 Regii historici in quinquaginta sacræ scripturæ locos. Ad perquã Reuerẽdum in christo Iesu patrem ac clemẽtissimũ dominũ Do. Fratrẽ Franciscũ ximenez. S. R. E. Cardinalẽ hispanum archiepiscopũ Toletanũ atq3 hispaniarum mystarchen.

Mnes uigiliæ meæ Pater amplissime quas ab hinc decẽnio sacris litteris impendi: eo spectare uidẽtur: ut aut quosdã locos librariorũ negligẽtia uitiatos emacularẽ: aut quorũdam uerborũ recõditos sensus in lucẽ eruerem. Sed cũ mihi superior cẽsura uocem interclusisset: ne quicquam hiscerem iis de rebus: quæ sunt a me multis laboribus excogitatæ: obtemperaui tamen apostolicis iussionibus: meq3 ipsum repressi expectans tempus in quo possem animi mei sententiam libere testari. & ecce quod optanti diuum promittere nemo auderet: uoluenda dies en attulit ultro. Licet nãq3 sub te o maxime religionis nostræ censor uti libertate: quid quisq3 sentiat dicendi: dum modo id suo periculo agat: ut cõuinctus temeritatis suæ pœnas luat: & uictor ex inuentis laudem reportet. Sed cum anno superiori Salmanticæ interprandendum recitarem Amplitudini tuæ quasdã in certos sacræ scripturæ locos annotationes meas: ex renidẽti uultu atq3 fautore tuo assensu facile perspexi: quam grata illi essent in hac parte studia mea. Quin et insuper si es memor: idẽtidem admonuisti me: ne sinerem subcisiuas illas obseruationes meas interire. Itaq3 non existimo: quæ tuo grauissimo iudicio tunc uidebantur probanda: nũc ut reprobes: nisi forte tunc quasi priuatus auditor mihi blãdiebaris: nunc uero quasi publicus cẽsor aliud decernis. Libet itaq3 ad apologiam illam in qua te iudice editicio ac nuncupato criminatoribus meis respondi: addere quinquaginta locos non uulgariter expositos: quos ex impressione ꝓpagatos uelut ex arce quadam tua mihi ad hoc munus tradita per omnes hispanias quasi præcursores metatoresq3 uel potius excubias siue exploratores dimisi: ut ex illorum primo cum hostibus concursu captarem auspicia: cum fuerit mihi toto exercitu atq3 omnibus copiis dimicandum: qualis sit futurus totius pugnæ euentus. Neq3 enim dubito quin melioribus auspiciis ad me redeant: quã pentacontarchæ illi duo missi ab Ochozia rege israel ad Eliã thesbiten: quos ignis de cœlo descendens absumpsit.

N secundo paralipomenon uolumine Cap.ii. uulgo legitur: sed et ligna cedrina & arcentina & pinea mitte mihi. antiqui codices habēt sed & ligna cedrina & cupressina & archeutina & pinea mitte mihi. sed ei quod est pinea in hebræo nihil respōdet. Pro eo uero quod in omnibus prope libris latinis legitur archētina: suspicamur debere scribi arceuthina. sed neutrum quid sit enarratores dicunt. Quicunq; tamē ille fuit qui dictiones sacræ scripturæ in ordinem alphabetarium redegit: uidetur habuisse codicē in quo pro arceuthina: thina tantū legeretur. sed ex eo nihiloplus intelligas: quod ligni genus illud sit. Nos uero lectionē uerā esse asseueram⁹ arceuthina: id qđ in codicib⁹ antiquis & recētioribus legitur: una tm̄ littera aspirata ex penultima in tertia a fine syllabā reiecta: cū alioqui archeutina sit nihili uerbū. Sed an thina in eo loco possit legi: postea disputabitur. Nunc uero arceuthina materia quæ sit inuestigemus: & an tēplorū structuris cōueniat. Arceuthos græce latine interpretatur iuniperus. Inde est archeutinus. a. um. ea forma qua a cedro cedrinus: a cypresso cypressinus inflectitur. Atqui iuniperi materia quēadmodū & cedri ꝓpterea quod cariē non sentit. nec teredini obnoxia est: tēplorū ædificiis accōmodari cōsueuit. Autor est theophrastus uicturuius in libris de arithmetica. & Plinius li. xvi. naturalis historiæ: qui narrat duo fuisse tēpla clarissima alterū uticæ in aphrica sacrum apollini: ubi cedrorū trabes suo tēpore durabāt: ita ut positæ fuere a prima urbis origine annis mille circiter ducētis. Alterū in hispania sacrum dianæ azacyntho adnectæ cū cōductoribus anno ducētessimo ante excidium troiæ: cui pepercit hānibal religione inductus: iuniperi trabibus adhuc sua ætate durantibus. Iam uero inter excidiū troiæ & Plinii ætatē nō multo pauciores ꝙ̄ mille quadringēti anni intercedūt: quibus si addas ducētos fiūt sexcenti supra mille annos. Itaq; non sine causa hæc duo potissimū genera materiæ petit Salomō ab hiramo tyriorū rege ad templi quod domino edificaturus erat constructionē. Sed peculiariter Theophrastus li. i. de stirpibus scribit utiliorē esse iuniperum ad rem edificatoriam tum subdialē tum obruendam sub terra. durat enim ut dicit immunis putredine. Sed cum hieronymus recte sit interpretatus arazini in cedrina: recte quoq; berosim in cypressina: uideam⁹ an recte uerterit in ar-

ceuthina algumim. siue almugim: nã utrũq̃ legitur ex illorũ cõsuetudine: qui plærũq̃ litteras & syllabas inuertũt. Quod si recte interpretatus est hoc in loco: perperam in .iii. Regum cap̃.x. trãstulit. Sed & classis inquit hiram attulit ex ophir ligna thina multa nimis: fecitq̃ rex de lignis thinis pulchra domus domini. & paulopost nõ sunt allata huiuscemodi ligna thina neq̃ uisa usq̃ in præsentem diem. Huius quoq̃ materiæ meminit Ioannes in apocalypsi Cap̃.xviii. Omne inquit lignũ thinũ & omnia uasa eboris. &c. Aut igitur in alterutro loco mendum est librariorum aut in paralipomenis speciẽ pro genere posuit. in tertio regum ipsum tãtum genus lignorũ. Sunt autẽ ligna thina quæ odorẽ optimum spirant: qualis est cedrus. cypressus. & de quo nũc agitur iuniperus: qua nulla est arbor odoratior. dicta thina a thinoo uerbo græco quod est odorẽ emitto. Est tamẽ quædã ratio quæ nobis persuadere possit algumim nõ esse arceuthon hoc est iuniperũ: quod pro iunipero hebræi uocabulũ habẽt propriũ. s. rothem. ut in .iii. Regũ uolumine. cap̃.ix. Cũ uenisset inquit helias: & sedisset subter unã iuniperũ. & paulopost & dormiuit in umbra iuniperi. quibus in locis rothem legitur. Eodẽ nomine fuit una ex duabus & quadraginta mãsionibus de quib9 in libro numerorũ cap̃.xxxiii. de aseroth inquit uenerũt in rethma. profectiq̃ de rethma castrametati sunt in remonphares. nã rothem & ræthma ex eadẽ origine idem significãt: hoc est iuniperum: solaq̃ habitudine differũt. Hieronymus in epistola ad fabiolã de quintadecima mãsione. rethma inquit trãsfertur in iuniperum hoc est arceuthõ. Idẽ quoq̃ autor in trãslatione iuxta hebraicã ueritatẽ in psalmo.cxix. ꝓ eo quod nos ex editione luciani martyris habemus. Sagittæ potẽtis acutæ cũ carbonibus desolatoriis: ipse cũ carbonibus iuniperorũ interpretat9 est: ꝓ eo quod in hebreo retamim habetur. Sed quod retamim ab eo quod est rothem siue rethma inclinetur: nemo mirari debet: cũ hebræi huiusmodi inflexionibus plærũq̃ utantur.

Artemon quid. ii.

LVcas in apostolica historia describẽs tẽpestatem illã qua paulus apostolus fuit in mari deprehẽsus: leuato inquit artemone secũdum auræ flatũ tendebat ad littus. Artemonem omnes interpretãtur ueli quoddã genus esse: idq̃ uidetur ordinis contextus insinuare: sed nullo autore probãt. Vitruuius certe in libro de architectura .x. trocleã eẽ dicit ad subleuãda onera excogitatã. Immo uero machinã quæ tres habeat trocleas quod latinũ esse uocabulũ his uerbis

ostēdit. In radice inquit machinæ collocatur tertia troclea. eā græci epagō ta nostri artemonē appellāt. Isidorus dictionē esse græcā male putat: cū per th. aspiratum debere scribi præcipit. Nulla enim dictio latina per th. scribi pōt: sed neq₃ per aliquā aliā consonantē aspiratā. Nec obstat quod Lucas in græco eo uocabulo utitur. Nā & græci multa uocabula cū ipsis rebus a romanis acceperūt neq₃ id tantū nominib⁊ propriis sed etiā appellatiuis. qđ licet uidere ī dioscoride. galeno. paulo. æginita. plutarcho. strabone aliisq₃ romanarū rerū scriptorib⁊. Quid quod illi qui cū paulo uehebātur magna ex parte romani erāt: atq₃ etiā nauis ipsa forte Romana: ut credibile sit illos romane fuisse locutos: & lucam uocabulo romano usum. Meminit artemonis iabolenus libro ultimo digestorum in titulo qui est de uerborum significa. l. malum. Malum inquit nauis esse partē artemonem non esse labeo ait.

Azotus pro asdod. iii.

Irātur hebræi neq₃ possunt reperire quēquā: q possit causam reddere cur septuaginta primum interpretes: atq₃ deinceps illi qui sacrā scripturā interpretati sunt: quasdā litteras ī alias quæ uidebantur multū dispares immutarint: ut qđ apud illos legitur asdod. per. s d. litteras q̄ est ciuitas palestinæ nobilissima: cuiusq₃ sacra scriptura toties meminit: quid uenit in mentē nō modo ipsis interpretibus uerūetiam sæculariū litterarū scriptorib⁊ ut pro asdod azoton hoc est. s d. in. z. mutarēt. Atq₃ ecōtrario ꝑ eo quod illi habēt ezras quo noīe fuit nominatissimus illæ scriba legis per. z. litterā: ipsi esdras per. s. d. interpretētur. aut quid simile habēt. s d. cū. z. aut. z. cū. s d. ut alterutræ ꝑ alteris ponerentur. Atqui si reduxerimus ad memoriā quod in libello de potestate litterarū scripsimus: oīs causa dubitādi fuerit sublata. Dicebamus ex græcorū autoritate quib⁊. z. littera cū hebræis cōmunis est: hanc litterā cōpositā esse ex. s d. atq₃ in ꝓnunciatione tātūdē pollere. Quē uero sonū lr̄a per se habeat illic ostēdimus: neq₃ em̄ is est quē tēpestatis nostræ hoīes græci & latini putāt & qui a uulgo ꝓfertur: sed ali⁊ multū dissimilis ad. z. litteræ sonū ꝓxime accedēs. Quid igitur? mēdosi si eiusdē potestatis litteræ aliæ in alias mutatæ sunt? Quāq₃ id non potuisse nec debuisse fieri in eodē opere est a nobis disputatū cū de. x. lr̄a disserebamus: qđ apud hebræos quoties duæ cōsonātes inter duas uocales obuenerint prior ad præcedentē ad sequētē posterior pertinet: quare priori apicem seba supponūt: ut illud ipsum ostendant. Atqui si azotus per. z. scribatur:

manifestū est totā illius uim sequēti uocali incūbere:cum apud hebræos diuisa sit.& si rursus ezras.per.s d.scribatur ex ordine consonantiū apud græcos & latinos.s d.ad syllabam sequentem pertinebunt.

Aurichalcum. thus iiii. masculum.

IN apocalypsi Ioānis Cap.i.legitur.Et pedes ei⁹ similes aurichalco sicut ī camino ardēti. Sed anteq̄ de aurichalco siue orichalco differatur de trāslationis puritate disputādū est. Nā in græco nō orichalcū sed chalcolibanos habetur. quod uerbū ex uerbo latine ualet æreū siue masculū thus. Sic eñ apud græcos chalceon ꝓ masculo & forti accipitur quēadmodū apud latinos æreus siue æneus siue ahene⁹.ut apđ Horatiū in.iii.car.inclusam danaen turris ahenea.& apud eundē in pri. Episto. Hic murus aheneus esto Nil conscire sibi nulla pallescere culpa. Qđ uero thus sit potius intelligēdū quā orichalcū satis ostēdit qđ subditur sicut in camino ardēti.ac si dicat quasi thus in igne.Thus aūt accipere debem⁹ nō hoc nostrū adulterinum qđ spirat surdū nescio quid turbidūq̄:sʒ qđ affertur nūc ī hispaniā ex arabia sabæa atq̄ carmania. Id eñ igni impositū cū suauiolētia puras atq̄ fumo defecatas corripit flāmas. Hinc apud Orpheū in hymnis freq̄ uēs est titulus chalcolibanos in apollinē in Latonā aliosq̄ deos.i.masculū thus siue masculi thuris sacrificiū quēadmodū apud Vergiliū in bucolicis legim⁹. Verbenasq̄ adole pingues & mascula thura. Cur uero interpres ex chalcolibano orichalcum uerterit:illā suspicor fuisse causam qđ cum libanus duo significet lachrymā ex uirga thurea & montē phœnices atq̄ decapolitanæ regionis commune ex chalcos qđ est æs & oros mons orichalcum est interpretat⁹ ac si diceret æs montanū.Nā qđ uulgo dicitur aurichalcū nulla ratione defendi potest:tum ex illo principio omniū cōsensu recepto nō solere fieri cōpositionē ex latino & græco:tum etiā autoritate & ratione.Ratio autē illa nimirū est qđ in carmine semper reperitur prima breuis. Vergili⁹.xii. æneid.alboq̄ orichalco circūdat loricā. Horatius quoq̄ in poetica.tibia nō ut nūc orichalco iūcta tubæq̄ æmula. Aurichalcū uero nō posse dici Sextus festus Pompeius autor est.Aurichalcū inquit quidam putauerūt cōpositū ab ære & auro.Sane uero orichalcū dicitur quod in mōtosis locis inuenitur mons etenim græce oros appellatur. Quā ratione secutus interpres orichalcum siue aurichalcū posuit pro masculo thure respiciēs alterā uidelicet libani significationē hoc est montis syriæ palestinæ Post huius obseruationis meæ adnotationē cum ad curiā regiā proficiscerer

diuerti paululū ab itinere ut Ioannē Fonsecā Pallantinū episcopum ob iter salutarē: qui eo tempore pallantiæ morabatur. Cūqꝫ more meo illius urbis bibliothecas excuterē: lustrarēqꝫ cœnobiū diui Pauli quod a fratri- bus dominicis habitatur: incidi in uetustatis adorādæ cōmentarios sup apocalypsim Ioānis ab incerto quodā autore scriptos: in quibꝰ huiusmo di erat lectio: & pedes eiꝰ similes aurichalco libani. Quæ uerba in ipsius autoris expositione iterū atqꝫ iterū repetūtur. Interpretaturqꝫ libanū in albedinē: cū a sensu litterali discedit. Sed bone iesu quāta est ueritatis uis: quæ quāqꝫ undiqꝫ labefactetur: semper tn̄ relinquit sui uestigia & quasi ansas quasdā per quas ad illiꝰ inquisitionē demonstrationēqꝫ perueniri possit. Nā quis ex lectiōe illa nō uidet ab interprete locū illū sic principio fuisse cōuersum. & pedes eiꝰ similes chalcolibano. i. masculo thuri. dein- de ab ignorātia librariorū adiectū fuisse auri & detractū libano: siue liba ni: qđ habet lectio codicis uetusti tāetsi uitiose scripta pro libano. Nisi qs malit imperitiæ arguere interpretē: qui cum libanus duas ut diximus ha beat significationes hoc est thuris lachrymarū & mōtē palestinæ: relicto sensu quē autor intelligebat: alterū male cohærētē elegerit in hūc modū uertēs. Et pedes eius similes chalco. i. æri libani. i. ex mōte illo palestinæ cōflato. Atqui græci in iis cōmentationibus quas nobis uidere contigit oēs exponūt chalcolibanon ꝓ arsenlibano siue arren libano. i. ꝓ mascu- lo thure.

Bethsaida pro bethesda. v.

PRo eo qđ in Ioanne cap̄. v. nos habemus. Est autem hierosolymis ꝓbatica piscina quæ cognominatur hebraicæ bethsai- da: in græco euangelista sic scripsit. Est autē hierosolymis in probatica: aut quēadmodū codex pallātinus: & alii habēt sup ꝓbatica. tūc interpūgēdo sequitur: piscina quæ cognominatur hebraice bethesda. ut sint apud latinos tria errata. Primū quod in præpositio est detracta. alterum ꝙ probatica & piscina perinde uidentur esse coniūcta ac si esset adiectiuum cū suo substantiuo: cū sint ut diximus interpungē- da. Tertium quod pro bethesda legitur bethsaida. Est autem euāgelistæ sensus. quod hierosolymis in probatica: hoc est in septo siue ouili siue pe cuario in quo pecudes cogebantur ut inde distraherentur siue ad sacrifi- cium siue ad lanienā est: piscina quæ cognominatur hebraice bethesda. Itaqꝫ probatica substantiue accipitur ab eo quod est probaticus. a. um. quod probaton est ouis. ut sit hæc probatica. æ. mansio ouium: quem- admodum dicimus basilicam & regiam domum regis citra nominis

substãtiui expressionem. Bethesda uero interpretatur domus effusionis quoniam in eam piscinam cõfluebant aquæ siue pluuiales siue ductiles. Esda nãq & asdod: quo noĩe prius fuit dicta quæ postea sit cognominata azotus ciuitas nobilissima palestinæ: interpretatur effusio. Sũt aũt ut Eusebius cæsariẽsis atq diuus Hieronymus scribunt: in ea domo duo lacus: quorũ unus hibernis pluuiis adimpleri solet: alter mirũ inmodũ rubens quasi cruẽtis aquis antiqui in se operis signa testaturnam. ut inquiũt hostias in eo lauari solitas tradunt. Atqui in. ii. Paralip. libro. cap. iiii. ubi de tẽpli edificatione agitur: nõ in lacu sed in cõchis æneis lauari cõsueuisse hostias traditur. Fecit inquit Salomon conchas decem & posuit quinq a dextris & quinq a sinistris: ut lauarẽt in eis oĩa q̃ in holocaustũ oblaturi erãt. Sed credibile est post tẽpli euersionẽ non in conchis illis q̃ a præfecto regis assyriorum siue alterutro ex illis erant iã babylonẽ trãslatæ: sed in piscina illa lauari solitas esse hostias. Neq enim in eo nũc laboramus an in piscina lauari consuetũ fuerit hostias immolãdas: sed ut uendicetur restituaturq in pristinã atq proinde uerã scriptionẽ locus ab incuria librariorũ uitiatus: qui nominis uicinitate decepti pro bethesda scriptitarunt bethsaida. Cũ sit bethsaida galileæ ciuitas prope genesareth stagnũ Petri Andreæ & Philippi apostolorũ patria: interpreteturq domus uenationis. Bethesda uero ut diximus domus effusionis aquarũ uidelicet eo influentiũ. Quare illi qui piscinã bethsaidã domum uenationis interpretantur dupliciter peccant: & quod uitiatã lectionẽ non agnoscunt: & quod alieni nominis interpretationem sensui accommodant: quem ipsi fingunt: non qui lectioni debetur.

Bethdagon. vi.

In primo regũ uolumine Cap. v. legimus his uerbis tulerunt philistim arcam dei: & intulerũt eam in tẽplum dagon: & statuerũt eã iuxta dagon & quæ sequũtur. Cecidit autẽ bethdagon in sortem tribus iuda ut colligitur ex libro Iosue. Fuitq in collimitio duarũ tribuum Isaschar uidelicet & Zabulon: ut in eodẽ uolumine habetur. In primo præterea Machabæorũ: intrauerũt inquit in bethdagon idolum suũ ut ibi se liberarẽt. & sequitur templum dagon & omnes qui fugerant ad illud Ionathã succendit igni. Qui hũc locũ enarrauere nihil aliud dicunt q̃ dagon ex lingua syrisca interpretari piscem. & bethdagon esse domum siue templum piscis: sed quis deorum apud indigenas ignorant. Sed nos dicimus dagon esse quæ sit alio nomine derceto. Strabo. Plinius & Macrobius tum atharam tum atergatim can-

dem uocant. Quātumq̧ coniectura possumus assequi eadem est cognominata astarte. de qua in. iii. Regum uolumine Cap̄. xi. Colebat inquit Salomon astarten deam sidoniorum. Sed de astarte alias. Nūc de derceto. Narrat didorus siculus in. iii. bibliotheces libro fuisse non longe ab ascalone urbe syriæ clarissima stagnum piscibus refertum atq̧ iuxta illud insigne templum dercetus facie hominis ac reliqua corporis parte piscis effigie. Cuius figuræ causam hanc fuisse dicunt: uenerem ut adolescenti sacrificanti sibi gratificaretur: iniecisse animum derceto ut illius uoto ac precibus acquiesceret. Atq̧ deinde ex eorum congressu natā esse puellam: quæ postea sit cognominata Semiramis quæ fuit coniux Nini assyriorum regis nominatissima: Nympham uero & pudore admissi concubitus iuuenem abegisse: & infantem in loca deuia atq̧ aspera exponendam curasse: se uero in stagnum illud dedisse præcepitem: atq̧ ita in piscem quali figura diximus transformatū. Vnde & syrii piscibus non uescuntur quin potius illos quasi deos colunt. Templum uero quod illi deæ dicatum est cuiusq̧ Diodorus meminit: id est quod in sacris litteris appellatur Bethdagon. de quo Eusebius atq̧ Hieronymus in libro de topographia sacræ scripturæ. dicunt fuisse prope ascalonem inter iamnam & lidam quæ postea sit cognominata diospolis non longe ab azoto. Nā hæ quattuor urbes Palestinæ iudeæ intra ambitum quadraginta miliū passuum continētur. Quod cum ex multis aliis sacræ scripturæ locis: tū ex primo Machabeorū libro manifeste colligi potest. Succendit inquit Ionathas azotum: & mouit inde castra & applicuit ea ad ascalonem. Transmutationis autem dercetus in piscem & illius filiæ semiramidis in columbam. Ouidius in. iiii. Metamorphoseos.

Incipit & dubitat de te babylonia narret
Derceti: quam uersam squammis uelantibus artus
Stagna palestini credunt mutasse figuram
Aut magis ut sumptis illis filia pennis
Extremos altis in turribus egerit annos.

Camelopardaliis. vii.

IN secūda lege hoc est Deuteronomio cap̄. xiiii. Inter animalia quorū esus hebræis permittitur camelopardalim numerat: hoc est animal inquit quod comedere debetis. bouē. ouem. caprā. & subdit camelopardalim. Sed cum inter aīalia immūda camelus & pardus reponātur etiā ex genere: tū etiā noīatim camelopar-

dalis quasi mũda quadrupes esitãda illis proponitur cũ presertim paulo post dicturi sim⁹ qđ cornua gestet: bifidã ungulã habeat atq; ex cõsequẽ-ti altera parte dẽtata sit ruminetq; & seuo pinguescat q̃ oĩa adesse debẽt quadrupedi q̃ sit hebræis uescẽda. Qđ uero dicitur camelopardalis non ita accipiẽdũ est qđ ex cõmestione duorũ aĩaliũ diuersi gñis sit ꝑpagata ut quidã male interprætãtur illud Horatii ex. ii. epistolarum uolumine. Diuersum cõfusa genus pãthera camelo: Sed qđ capite camelũ uarietate colorũ pardũ siue pantherã præ se ferat. Plini⁹ lib. viii. cap̃. xviii. camelo rũ inquit similitudo in duo trãsfertur aĩalia. Nabim æthiopes uocãt collo similẽ equo: pedib⁹ & crurib⁹ boui camelo capite: albis maculis rutilum colorẽ distinguẽtib⁹: unde camelopardalis dictatoris cæsaris circẽsibus ludis primũ uisa romæ. Ex eo subinde cernitur aspectu magis q̃ ferita-te cõspicua. quare & ouis feræ nomẽ inuenit. hæc plini⁹. Varro quoq; de lingua latina. Camelus inquit suo noĩe syriaco in latinũ uenit: ut alexan-dria. camelopardalis nuper adducta quæ erat figura ut camelus maculis ut pãthera. hoc est pardalis. quã eñ nos pantherã græci pardalim uocãt. Pãther uero apud aristotelẽ aliud est a pãthera siue pardali de. panthere nãq; theodoro interprete: pãther inquit hoc est lupus canari⁹ cæcos pa-rit luporũ ritu numero cũ plurimũ quattuor. Galenus q̃q; quidã inquit adeo bestiales sunt ut leonũ & pantherarũ item canũ & pantherũ & uul-piũ carnib⁹ uescãtur. Pardus uero qđ sit aĩal aliubi dicetur. Nũc ad came-lopardalim redeam⁹. Heliodorus libro æthiopicon. x. scribit æthiopum regi ab auxomitarũ legatis hãc ferã dono datã. Postremo inquit accesse-re auxomitarũ legati: & cũ alia munera obtulerũt tũ in primis animantẽ quampiã inusitata specie: naturaq; cui⁹ ad magnitudinẽ cameli ꝓceritas color pellisq; pãtheris maculis ueluti florẽtibus uariegata. postremæ in-fra aluũ partes humi subsidebãt: sicuti ĩ leonib⁹ uidem⁹. humeri pedesq; priores atq; itẽ pectus præter cæterorũ mẽbrorũ rationẽ ꝓcera. tenuis ceruix & q̃ de reliqua corporis mole in oloriũ collũ se extẽderet. camelo caput simile. maior ipso pene duplo quã libyssæ struthi. Substrictosq; ue lut oculos torue motãs cõniuebat. incessus aũt lõge animantiũ cæterarũ terrestrium uel aquatiliũ dissimilis. Neq; eñ uicissitatim crura simul: sed dextra pariter de hinc sinistra utraq; agitabat. cũq; his suspẽsa ꝑferebat latera tractu motuq; tã facili: ut eã quo uellet tenui capistro uertice deuin cto ueluti fortissimo uinculo magister ꝑduceret. Hæc ut est cõspecta ani-mãs omnẽ cõtinuo multitudinẽ obstupefecit: speciesq; nomẽ inuenit ex

iis q̄ præcipua in corpore sit ut ex tēpore eam populus camelopardalim appellaret. Dion q̄q; & ipse autor græcus. xliii. romane historiæ libro cō sentanea uerbis Plinii scribit. camelopardalim inqt primus Cæsar romā adduxit & populo ostendit. Id aīal cætera camelus crura aūt inæqualia habet posteriora priorib⁹ magis breuia ut a clunib⁹ attolli sensim quasi ascēdēti simile icipiat: corpusq; reliquū sublime admodū crurib⁹ priori bus sustētatur: sed ceruix in altitudinē pene peculiarē se tollit. colore ipso maculoso ceu panthera: quo fit ut amborū ꝓmiscuo uocabulo censeatur. Solinus præterea ubi de æthiopibus eadem propemodum quæ Plinius de camelopardali tradit. Iulius capitolinus in gordianorum uita scribit Philippū cæsarē qui prim⁹ omniū christian⁹ fuit imꝑator in ludis sæcu laribus cū millesimū ab urbe cōdita annū celebrauit decē camelopardalos populo spectādos exhibuit. Idē q̄q; tradit Gordianū seniorē inter cætera quæ in quæstura sua populo rapiēda cōcessit: centū oues feras exhibuisse. Cornua uero hāc beluam habere qđ Plinius. Solinus. Varro. Heliodorus Dion atq; alii siluerūt animaduertit Angelus politianus in girafa: sic em̄ uulgus camelopardalim appellat: quā Sultanus idest ægypti rex misit dono Laurētio medicæ Florētinorū principi. Qđ si cornua gestat: bifidaq; est: ut Plini⁹ scribit: merito ex genere mūdarū quadrupedū moses hebræis mandendā esse permittit.

Castores. viii.

NAuigaturus Paulus apostol⁹ ex insula melite in siciliā: id qđ in apostolorū actib⁹ cap. xxviii. legitur. Cōscēdit nauē alexādrinā: cui erat insigne castorū: siue iouis filiorū. nā utraq; lr̄a inuenitur: & utraq; respōdet ei qđ in græco legitur dioscori. Quod uero Hugo Cardinalis legit castrorū mendū est manifestariū ab inscitia librariorū ꝓfectū: qui ꝑ castorū. r. interiecta castrorū scriptitarūt Quare illi⁹ friuolas expositiones omittam⁹. Fuerūt aūt dioscori castor & pollux dicti a Zeus dios qđ est iupiter Iouis: & coros puer siue fili⁹. de quorū noīe mēsis q̄q; apud græcos est cognominat⁹: q est fere apud nos Iunius. de q̄ in libro Machabæorū. ii. cap̄. xi. Anno inquit cētesimo quadragesimo octauo mēsis dioscoron die. xxiiii. Recta igitur interpretatio & q̄ sit uerbū ex uerbo: quāq; uenerabilis Beda agnoscit legitq; est iouis filiorū. Sed cū dioscori duo sint hoc est castor pollux: uideam⁹ an recte sit interpretat⁹ qui dioscoros uertit in castores. Videtur aūt ex cōsuetudine loquēdi sumpsisse interpres: ut utriusq; dei nomē sub uno cōplecteretur. Nā tēplū qđ fuit Romæ ex cōsortio castori & polluci dedicatū: uni⁹ tantū

castoris dicebatur. Vnde facete. M. bibulus. C. cæsaris in ædilitate collega euenisse sibi dixit quod polluci. Vt enim geminis fratribus ædes in foro constituta tantum castoris uocaretur: ita suam cæsarisqꝫ munificentiam unius cæsaris dici. Refert præterea Seneca in. i. libro naturaliū quæstionum: quod si in media tempestate apparent quasi stellæ uelo insidentes: adiuuari se tunc periclitantes existiment castoris & pollucis numina credentes. Atqui Plinius illas non castorem & pollucem sed uno nomine castores uocat libro. ii. naturalis histo. cap̄. de castoribus. Has hodie in tempestate deprehensi nautæ sancti thermi lampadas uocant: quas cum uiderint pro certo habēt frangi e uestigio tempestatem. Beda hunc locum exponens. Gemini inquit castores sunt castor & pollux: quos ideo gentiles in mari deos uocant: quia in tempestate si solæ apparuerint in naui uel in antemnis periculosi: si uero geminæ prosperi cursus sunt nunciæ. Ego uero quemadmodum de geminis castoribus simul apparentibus Bedæ astipulor: ita de solitariis dissentio. tunc enim non castor neqꝫ pollux sed helena uocatur. De qua Plinius libro. ii. Diram illam ac minacē appellatam helenam ferunt. Et Papinius in. vii. thebaidis. Non aliter cæco nocturni turbine cori Scit peritura ratis: cum iam damnata sororis Igne terapnæi fugerunt carbasa fratres. Insigne igitur nauis alexandrinæ erant castores siue filii iouis: in quorum tutela nautæ esse putabātur. quemadmodum apud Vergilium in. v. æneid. Sunt cētaurus. scylla. pistris. chimera.

Charadrius quid. ix.

N leuitico Cap̄. xi. & in Deuteronomio cap̄. xiiii. prohibet deus per mosen hebræos uesci auibus immundis inter quas numerat charadrium. Sed quæ auis aut qualis charadrius sit: non hebræi quos cōsului: non illorum locorum enarratores: nō illi qui uocabula in ordinē alphabetarium redegerūt: mihi satisfaciunt. Aristoteles libro de historia animaliū. viii. Inter aues lacustres siue marinas illum nominat. gauia inquit alba & fulica mergus & chadrius rupex iuxta mare uictitant. Idē libro. ix. Colunt inquit & aliæ aues fragosa & saxa & cauernas: ut quē a præruptis torrentiū alueis charadrium appellamus. praua hæc auis & colore & uoce. noctu apparet. luce aufugit. a Theodoro gaze tum hiaticola interpretatur: quod in hiatibus & speluncis habitet: nam charadra tum torrēs. tum alueus. tū uallis. tum speluca ex græco uertitur. Alio in locō charadrium in rupicē trāstulit: quod in rupiū cauernis habitet.

N daniele propheta Cap.xiiii.ubi hiſtoria ſuſanæ ex trãſlatione Theodoctionis inſerta ſcribitur: omnes codices uulgo habent. Si uidiſti eam: dic ſubqua arbore uideris. Qui ait ſub cyno: pro eo quod eſſe debuit ſub ſchino. Iacobus conſtantius cõtra Nicolaũ lyrã corruptã lectionẽ defendit: aſſeueratq; non ſchinũ ſed cinum eo in loco debere legi. Ego cũ ex mea conſuetudine blibiopolia: quæ Salmãticæ cõplura ſunt: excuterẽ: forte fortuna incidi in obſeruationes quaſdã Iacobi cõſtãtii uiri plane litteratiſſimi: ſed quẽ antea nomine tãtum nouerã. Fuerũt autẽ obſeruationes illæ numero centum: quas idcirco uoluit græce hecatoſtyn potius quã cẽturiã latine cognominare. Harum duæ priores: ac totidẽ poſteriores pertinẽt ad quoſdã locos diuinæ ſcripturæ. Sed cũ reliquæ omnes multũ eruditiõis rerũ ſæculariũ cõtineãt: atq; ut ingenue fatear: omnes illas mihi facile perſuaſerit: in quattuor tantũ quas dixi: hominis prudentiam deſideraui: qui in ipſo ſtatim initio: ac deinde in operis clauſula: ubi ex artis rhetoricæ præcepto conſuetũ eſt optima quæque diſponi: frigidiora & pene puerilia collocarit. ut quod in prima obſeruatione: quaſi in re magna ac per difficili cõmoratur oſtendẽs eos aberrare: qui in Matthæi euãgelio legũt: quod Herodes occidit omnes pueros abimatu & infra: putãtes nõ bimatu ſed imatu eſſe legendũ: ita ut. b. littera non ad præpoſitionẽ præcedentẽ: ſed ad dictionẽ ſequentẽ pertineat. quod nec pueri quidẽ ignorãt: etiã qui nondũ aere lauãtur. Aut oſtẽdat mihi Cõſtantius oportet: quis hoc unquam dixerit. Aut ſi harũ rerũ tam curioſus eſt: illud potius ex Laurẽtio ualla debuit adnotare in uerbis illis nõ infra: ſed intra debere legi ꝓpterea quod infra conditionẽ & locũ deſignat: ut infra omnes homines infra tectum. intra uero numerũ & ſpacium. ut intra octo dies. intra urbis muros. Sed de his alias: nũc ad rem. Cõſtantius in obſeruatione a finali proxima inuehitur acerrime in Nicolaũ quod eo in loco legat ſchino quã interpretatur lentiſcum: cõtenditq; debere legi cino: quã ipſe ſomniat eſſe ex lauri generibus unũ. Excutiamus igitur diiudicemuſq; uter illorũ ſtet a cauſa potiori. cõſtituatur ĩter eos cauſa: citẽtur partis utriuſq; teſtes. Cõſtãtius affert in teſtimoniũ cõtra ueritatẽ locos deprauatos duos. alterũ ex calce quindecimi uoluminis Pliniani: ubi numerãtur lauri genera tredecim. Acceſſere inquit genera. Cuius hanc ſilueſtrem laurũ aliqui intelligũt. ubi pro eo quod eſt cuius ipſe cõtendit debere legi cinus. quod nõ Her-

molaus eo in loco adnotauit. nō Theophrastus scripsit. nō Cato in libris de re rustica: qui tria tantū genera lauri numerat. Nō alius quispiā qui dicat cinum esse lauri speciem: aut arboris per se genus. Alterum affert ex Ouidio testimonium: qui libro Metamorphoseos. x. inter arbores quæ Orpheo astiterūt enumerat cinum. Sic enim ipse legit. & bicolor myrtus & bacchis cerula cinus: cum omnes libri tam inemendati quā emendati habeant ficus. Sed contra duos testes deprauatos atq; aduersarii malignitate corruptos unum Hieronymum atq; ipsam ueritatem quæ ualet pro mille testibus producimus. Scribit em̄ in ipsi? Danielis proemio: Aphricanum qui ut sacræ scripturæ falsitatem conuinceret: multa contra originem argumenta congessit: inter cætera opposuisse susane historiā ab aliquo græculo nugatore confictam: idq; ex uerborum etymologia probasse. quod ubi legitur apud nos sub schino: quod sequitur statim angelus dei scindet te medium: totum illud ex græco sermone descēdere. Schinos enim latine est lentiscus. schizo uero interpretatur scindo. & subdit Hieronymus. cuius rei nos intelligentiā nostris hanc possumus dare: a lentisco in lentem te comminuat angelus: aut lente pereas: aut lentus idest flexibilis ducaris ad mortem. Emendemus obiter locum superiori coniunctum: ubi pro prino legitur pruno. Est autem prinos græce quæ sit latinis ilex. ad quod nomē alludens Daniel subiungit. Manet em̄ angelus dei gladium habens: ut secet te medium. prino enim græce seco interpretatur. Vnde subdit Hieronymus de arbore ilice Danielē dixisse ilico pereas. a prino igitur prise fecit in secunda persona futuri indicatiui modi sicut a schino schise. Non debuit itaq; Constantius ea quorum ignoratione tenebatur attingere: nec uiolare naturæ legē de qua poeta.

Publica lex hominum naturaq; continet hoc fas:
Vt teneat uetitos inscicia debilis actus.

Cœmiterium non cimiterion. xi.

Vsurpatur crebro in sacris litteris dormire ꝑ eo quod est mortē obire: siue mori. Quale est illud ex euangelio Non est mortua puella sed dormit. Illud quoq; lazarus amicus noster dormit. Sumptū est autē uerbū ex eo quod quēadmodū is qui dormit quādoq; expergiscetur: ita ex eo quod in religione nostra credim? & speramus: qui diē suū obiere aliquādo ex mortuis resurgēt. Significātius itaq; nostri mortuos dormire dicūt: q̄ latinæ elegātiæ studiosi mortem oppetere. siue diē obire. siue agere aut efflare animā. siue mori. siue peri-

re. siue interire. Hinc factū est ut locus ī quo mortui sepeliūtur qđ latinæ tū sepulchretū. tū cōditoriū appellatur a græcis polyandriō ut est ī Iezeciele dicitur: in nr̄a religiōe cœmiteriū græce latine dormitoriū uocetur: nō cimiteriū ut homines indocti somniāt dictū quasi cinis teriū quia ibi defunctorum cinis teritur. Neq3 a cimis quod ipsi interpretātur dulce & sterni statio: sed potius per œ diphthongō cœmiterion dictum a coemao mæ quod est dormio: ut sit quēadmodū diximꝰ cœmiteriō dormitoriū.

Collirida. xii.

Ibro Regū secūdo Cap̄. vi. Partitus est inquit tā uiro quā mulieri singulis collirīdā panis unā. & in Leuitico cap̄. vi. Collirīdas olei admixtione cōspersas offerent. Sed quid collirida sit plane nescitur. nā cū græcum nomē uideatur græci nō agnoscūt esse suū. Latini diuināt cū dicūt esse triāgulū siue tortā panis. nos ꝑ eo qđ legitur collirida suspicamur una littera immutata debere legi collicida. Est nāq3 apud græcos collix. icos. panis subcinericius hoc est nō in furno sed in foco sup lapide cōcalefacto deinde cineribꝰ sup ingestis decoctus. quo genere coquēdi panes etiā nūc quidā ex cātabris & asturibus utūtur. putāturq3 huiusmodi panes ad augēdas uires plurimū cōducere. Ab eo igitur quod est collix Aristophanes comicus nomē finxit collicophagi. i. collicis uoratoris. Hinc etiā in forma diminutiua colliphium & colliciū dicta. Iuuenalis. Luctātur pauci comedūt colliphia pauci. Martialis. & colliphia cū decē comedit. Plautus quoq3 colliphia inquit mihi. a collicio iterū fit collicida qđ significat etiā panē subcinericiū. Itaq3 apud autores sacrarū litterrrū ubi crebra fit mētio huiusmodi panis indifferēter alterū ꝓ altero ponitur. unde ꝓ eo qđ in. iiii. Regū cap̄. xix. Hieronymo interprete legimꝰ respexit Elias. & ecce ad caput suū subcinericiꝰ panis & uas aquæ. Ambrosiꝰ in ep̄la ad uercellēses Elias inqt quē dn̄s erudiebat ad uirtutis ꝑfectionē ad caput suū collicidā & uas aquæ repperit. Idē q̄q3 Hieronymꝰ ī quadā ep̄la ad Eustochiū ꝓ eo qđ interp̄tans dixit subcinericiꝰ panis respexit inquit Elias & ecce ad caput eiꝰ panis collicidæ. sic em̄ legēdū est: aut ostēdāt mihi ubi apud græcos & latinos collirida reperiatur: aut qd significet.

Daphne qd in libro numerorū. xiii.

Vod in libro numerorū Cap̄. xxxiiii. legitur de sephama descendent termini in reblata cōtra fontem daphnē: nemo ex iis qui hūc locum enarrauerūt: quid sit daphne: aut cur ab interprete adiectū exposuit. Nicolaus lyra otiose dictum putat: di-

citqȝ in libris castigatis nō haberi daphnen: cum ediuerso libri potius in emēdati sint ubi daphne nō habetur. Hieronym⁹ certe in Ezecielē cap. iiii. exponēs obiter locū illū de sephama inquit. i. de apamia descēdent termini in reblatha: quæ nunc syriæ notatur antiochia. & subdit. Vt scias inquit reblā siue reblathā hāc significare urbē dicit cōtra fontē quē perspicuū est significare daphnē de quo fonte lucus aquis abūdātissimis fruitur. Qđ si Hieronymo nō credis: at ipsi sacræ lectioni credas necesse est quæ in secūdo Machabeorū uolumine cap. iii. hæc uerba cōtinet. Onias inquit sacerdos cōtinebat se in loco tuto antiochiæ secus daphnen. Nam cū sint plures antiochiæ una est ad cragū flumē ī cilicia. altera iuxta mæādrum amnē in caria. tertia pisidiæ in cappadocia. de qua Lucas in apostolica historia cap. xiii. ad quarū differentiā hæc cognominata est antiochia ad daphnen. quæ etiā aliarū cōparatione antiochia magna dicitur: & antiochia quoqȝ ad orontem quia ab oronte fluuio secatur media. Ad daphnē siue epidaphnē cognominata est ut sunt autores Eusebius in locis sacræ scripturæ Hieronymus in Iezecielē: a luco quē Cn. pōpeius lauris & cupressis consitū dedicauit. Continebatur autem lucus ille ambitu octoginta stadiorū quo in loco antiochensiū cōuentus agitabatur: ut autor est Strabo. Cupressorū daphnēsiū meminit Iustinian⁹ imperator. li. xi. Codicis. ti. de cupressis ex luco daphnensi. Capitolinus quoqȝ in ueri cæsaris uita. Verus inquit cæsar posteaq̄ȝ in syriā uenit in deliciis apud antiochiam ad daphnē uixit. Amianus præterea tunc ait apud daphnē amœnū illud & ambitiosum antiochiæ suburbanū. Meminerūt præterea eiusdē luci Volcatius & Lampridius. Fuit quoqȝ antiochiæ porta qua ibatur ad daphnē. De qua hieronymus in uita beati Ignatii. Reliquiæ inquit corporis eius antiochiæ iacēt extra portā daphniticā in cœmiterio. Quod uero Eusebius & Hieronym⁹ dicūt cognominatā ad daphnē hoc est ad laurū siue lauretū ꝓpter lauros & cupressos a Pōpeio dedicatas in eo loco: ad superiora potius tēpora referēdnm est. Cōstat nāqȝ urbē illā fuisse conditā uel poti⁹ instauratā a seleuco Rege syriæ indito etiā illi nomine ex patre suo antiocho qui fuit ex ducibus Philippi regis Macedonū autore Trogo libro. xv. & quod ad daphnē sit cognominata indigenæ causam afferūt: quod daphnē quā poetæ fluminis patrii appellāt ipsi suā atqȝ ladonis sui filiā fuisse dicūt. Philostratus li. i. Apollonius inquit antiochiā quæ magna cognominatur: & apollinis daphnei templū intrauit cui arcadiæ fabulā assyrii tribuerunt daphnē ladonis filiā illic natā

fluminis asserentes. & fuit quidē apud ipsos fluuius quē ladonē appellāt & maxime omniū arborū laurum colūt ob memoriā uirginis daphnes. Arrianus præterea a daphne ladonis fluminis filia dictam antiochiā ad daphnē putat: quibus in memorato loco Hieronymus astipulatur dicēs hic lucus a magno Pōpeio qui primus Romano imperio subiecit iudæā cōsitus est & ab eo iuxta fabulā poetarū daphnes nomē accepit ob lauros & cyparissos quæ arbores in ipso frequētissimæ sunt. Ex quibus infertur nō frustra ab interprete fuisse adiectum daphnē id quod Nicolaus putauit: sed dictū per figurā prolepsim non modo poetis sed etiā litterarū sacrarū autoribus usitatissimam. Quod uero ille dicit hunc locum esse qui apud Mattheum sit magedon: & apud Marcum dalmanuthā & quod inde oriatur iordanes: totum hic cōmenticium est & pro libidine sua confictum: Id quod suo in loco disputabitur.

Debora non delbora. xiiii.

Væ reperiūtur ī sacra scriptura fœminæ cognomines. utraq; uocata est debora. Altera rebeca uxoris isaac nutrix: de qua Genesis cap̄. xxxv. Eodem inquit tempore mortua est debora nutrix rebecæ: & sepulta est ad radices bethel subter quercu. Altera prophetis uxor lapidoth: quæ post aioth iudicauit populum israel cum barach. de qua in Iudicum libro multa scribūtur. Sed in libris recentioribus utrobbiq;. l. interiecta delbora legitur: quod nulla ratione defendi potest. Tū quod apud hebræos in hac particula. l. nusq̄ est. quibus astipulantur omnes codices græci aut qui ex translatione græca ad nos uenerunt: atq; etiam antiqui omnes libri latinis longobardis gothicisq; inter poenos scripti. Tum quod omnes ecclesiastici autores debora in apem interpretantur: cum delbora per. l. litteram interiectam nihil tale: sed neq; aliud quicq̄ apud hebræos significet. Est et alia ratio: cui nemo inuenire potest quid respondere queat. Remigius in hebraicorū nominum interpretatione: in quibus disponendis alphabetarium ordinē exactissime prosequitur: post particulam debon gad e uestigio subiungit debora. tum subdit decla. hoc est post nomina habentia. b. post. e. apponit habentia. c. post. e. ut nullus relinquatur locus ei quod delbora per l. litteram: quod est quemadmodum diximus nihili uerbū. Quare dispūgendum est. l. ex hac particula uelint nolint: qui uitiosa lectione tantopere delectantur.

Dextera. xv.

b

SAlomon Prouerbiorũ cap̃.iii.enumerans præmia quæ comitan tur sapientiam: Longitudo inquit dierum in dextera eius: & in si nistra illi9 diuitiæ & gloria. In quibus uerbis præter illũ sensum qui est in promptu: subest recondita quædam per digitos computandi ratio qua oĩs antiquitas utebatur. Quãuis enim per longitudinem dierũ intelligatur interminabilis uitæ iucunda possessio: respicit tamẽ ad illud quod qui pertingebat annum uitæ centesimũ: incipiebat in dextra ma nu computare: cum in sinistra superiores numerasset. Vt de nestore: qui apud Ouidium dixerat: uixi annos bis centum: nunc tertia uiuitur ætas: Iuuenalis ait. Rex pilius magno si quicquã credis homero: Exemplũ ui tæ fuit a cornice secũdæ: Fœlix nimirum qui tot per æcula mortem distu lit. atq; suos iam dextera computat annos. Qui per digitos computandi modus cum apud autores frequẽs sit: neq; adhuc ars ipsa uulgata est: pau ca nobis ex Isidoro atq; Beda mutuãda sunt: atq; graphice demonstran dum qua digitorũ figura apud maiores nostros numeri designabantur. Minimus itaq; digitus mediæ uolæ appressus unum monstrat. Medicus hoc est minimo proxim9 in eadem uola affixus duo. Medicus qui insa mis et impudicus appellatur: eidem uolæ impressus tria. Minimus subla tus reliquis duobus affixis quattuor. Medicus sublatus quoq; medio im presso quinq;. Medicus appressus medio & minimo sublatis sex. Mini mus brachiali hoc est radici manus applicito septem. Medicus eidẽ etiã radici applicitus nouem. Quemadmodũ uero per tres digitos superio res numerum citra denariũ ostendimus: ita duobus reliquis hoc est polli ce atq; indice decuplationes simplicium numerorum designabimus. Indicis igitur summitas nodo pollicis medio admota decem monstrat. Pollex in partẽ manus domesticã inflexus uiginti. Pollicis atq; indicis summitates cõiũctæ triginta. Pollicis medius nodus medio indicis cõdy lo impressus quadraginta. Index sup summitatẽ pollicis circũduct9 sexa ginta. Pollex atq; index diuaricati atq; distẽti septuaginta. Pollex indici ac medio insertus octoginta. Indicis apex radici pollicis admotus nona ginta. Atq; ita possumus tã numeros simplices quã cõpositos citra cẽtũ mõstrare alios aliis nõ impedientibus. Transferentes deinde supputatio nem in manum dexterã centum designabimu: subi fuerãt decem in sini stra. Ducẽta ubi uiginti. Trecenta ubi triginta. Quadringẽta ubi quadra ginta. Quingenta ubi quinquaginta. Sexcenta ubi sexaginta. Septingẽ ta ubi septuaginta. Octingẽta ubi octoginta. Nongenta ubi nonaginta.

Deinde mille ubi monstrabatur in sinistra unū. Duo mille ubi duo. Tria mille ubi tria. & ita deinceps usq3 ad nouē millia. Vlteriores numeri circūferendo manus p alias corporis partes effingebātur. Ex hac graphica numerorū descriptione possum9 enodare cōplures autorū locos: qui uidebātur inextricabiles: ut quod paulo ante Iuuenalis de nestore dicebat sua dextra cōputat annos. quodq3 Salomō īnuebat lōgitudo dierū in dextera eius. Quodq3 Plini9 scribit antiquissimi deorū iani effigiē ita cōsueuisse pingi: aut ex aliqua materia excudi quasi digitus significaret trecentum sexaginta quinq3 qui numerus est dierū totius anni: qđ ianus idem deus habitus est qui sit sol: cuius annuū cursum totidem dies conficiunt. Quodq3 in apologia secūda pro magia scribit Apuleius. Si triginta inquit annos pro decē dixisses posses uideri pro computationis gestu errasse & quos circulare debueris digitos aperuisse &c. Et quod Hieronymus primo in Iouinianū libro ex euāgelio scribit dicēs. Cētesimus & sexagesimus & trigesimus fructus quāq3 de una terra & una semente nascatur tamē multū differūt numero. Triginta referūtur ad nuptias. nam & ipsa digitorum coniunctio quasi molli osculo se amplectens ac fœderās maritum pingit & coniugem. Diximus nāq3 triginta pollicis ac indicis summitatib9 in orbem circūductis designari: ut sit pollex quasi maritus index uxor se inuicem molli osculo fœderantes. & subdit Hieronymus. Sexaginta uero ad uiduas: eo quod in angustia & tribulatione sunt positæ: unde & superiore digito deprimuntur: quantoq3 maior est difficultas expertæ quondam uoluptatis illecebris abstinere: tāto maius et præmium. Nam diximus indice super mediam pollicis uertebram sexaginta formari. Tum idem Hieronymus subiungit. Porro centesimus numerus diligenter quæso lector attende: de sinistra transfertur ad dextram: et iisdem quidem digitis sed non in eadem manu quibus in leua nuptæ significantur & uiduæ circulum faciens exprimit uirginitatis coronam. Diximus namq3 centum in dextra manu designari eodem in loco ubi decem in sinistra & iisdem in digitis quibus triginta & sexaginta. Fitq3 ex circumductione illa orbis: quam Hironymus coronam interpretatur quæ sit debita uirginibus. Ambrosius præterea in sermone quodam qui legitur in celebritatibus unius confessoris pontificis ex consuetudine rituq3 Romanæ ecclesiæ: cuius initium est ad sancti patris nostri ad hanc numerandi rationem alludens: quic huic mundo inquit: crucifixus & mortuus: quicquid laborauit de hac uita ad illam

transtulit.& quasi bonus ratiocinator uelut ad centuplum manum porrigens semper de sinistra aliquid transmisit ad dextram. Sic quoq; illud Iuuenalis exponendum est in quo plæriq; hærent. sua inquit dextra computat annos. De nestore uidelicet loquens qui apud Ouidium dixerat. Vixi a nnos bis centum: nunc tertia uiuitur ætas: quia diximus quod ultra cent um numeri in dextra manu formabantur. Sic etiã facile possumus intell igere illud ex Macrobio in saturnalibus quod de iano scribit: qua manu um digitorumq; chironomia designare posset ter centũ illos & sexagin ta quinq; dies quibus annũ spacium cõficitur. Sic quod Cicero compluribus in locis scribit ad digitos rem redire. Sic deniq; quod ab initio diximus Salomonis illud longitudo dierum in dextra illius & in sinistra eius diuitiæ & gloria.

Drama.atis. xvi.

QVærunt a me cotidie multi nõ solũ ex sacrificulorũ turba sed ex illorũ numero qui se sciolos putãt: quid sibi nult drama illud quod in celebritate uirginis deiparæ: ac proinde in festis aliarũ uirginũ ecclesia romana canit. Ante torũ huius uirginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis. Scribendũ nãq; est nõ per ch.non per g.nõ per duplex.m.ut in quibusdã deprauatis codicib9 legitur: sed simpliciter dramatis. Atq; ut semel me ab hac quæstione absoluam: uolui hoc in loco scribere aliquid quo deinceps percõtaturos remittam. Est itaq; drachma per ch.atq; per primã declinatiouem inflexa genus monetæ quod appendit fere nostri tẽporis argẽteum nũmum siue denariũ: hoc est unciæ partem octauã.nam quod hispani uocãt adareme dimidiũ est drachmæ. in quo significatu accipiẽda est drachma illa: quã in euãgelio mulier amisit. Est & dragma.atis.per g.manipulus ab eo qđ est græce drax.acos.i.pugnus.unde & dragmateuo.i.manipulos colligo in quo sensu legitur psalmo.cxxv.portãtes manipulos suos. ꝓ quo ĩ græco dragmata habetur. Est & dramma per duplex. m. cursus.ab eo quod est græce dramin currere. & drasmos cursus siue fuga. Sed drama. atis. simpliciter scriptum est repræsentatio fabularũ in quibus introducuntur uariæ persouæ.ut in comoediis & tragediis. & poematis diuersorum generum.unde & Seruius in bucolicis illud dicit dramaticũ dicendi genus in quo uariæ inducũtur personæ.dictũ a drao quod est ago in ea significatione qua Iuuenalis ait.uxorẽ comœdus agit uel dorida.In quo sensu accipitur drama in uersu quẽ ecclesia canit dulcia cantica dramatis.Repræ

sentat nãq; ecclesia christi nuptias cum matre uirgine.aut cum aliqua ex uirginibus quas euãgelista uocat sapientes.aut cum defæcatissima aliqua fideliũ anima.aut cum ipsa deniq; ecclesia: in quibus quidẽ nuptiis cauẽdum esse epithalamium hoc est carmen nuptiale admonemur quale est illud Salomonis in canticis canticorum: in quo introducuntur personæ repræsentantes tum sponsam. tum sponsum. tum utriusq; matrem. tum utriusq; comites. Quem deinceps imitati sunt poetæ latini & græci: qui epithalamia quoq; scripserunt in nuptiis deorum atq; hominum. Primus qui epithalamium cecinit apud græcos autores fuisse dicitur apollo in nuptiis Thetidis & pelei. & deinceps alii quos; et latini sunt subsecuti. Catullus. Ouidius. Claudianus. Ausonius. Talia igitur carmina in spiritualibus nuptiis esse canenda nobis monemur: qualia sunt illa ex canticis Salomonis. Dum esset rex in accubitu suo. & Leua eius sub capite meo. & Nigra sum sed formosa. & Iam hyems transiit, & recessit: quæ sunt uerba sponsi & sponsæ: quæ personæ introducũtur ab autore. & hoc est quod Origenes in expositione illius operis dicit. Epithalamiũ inquit Salomonis quod in morem dramatis compositum est. idest actionis uel repræsentationis diuersarum personarum.

Electrum. xvii.

Væerebat a me nuper religiosus uita & moribus diuum Franciscũ referẽs qui & ipse cœnobii murgitani præsul erat: quid sibi uellet electrũ id quod in Iezeciele propheta cap̃.i.legitur. Splẽdor inquit in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri. & rursus cap̃.viii. & a lumbis eius & sursum quasi aspectus splẽdoris ut uisio electri. Eramus tunc in aula perq̃ reuerendi atq; proinde clementissimi domini Francisci ximenez archiepiscopi Toletani & hispaniarum protomystæ: cui iampridem inuestigãdæ antiquitatis sacrarum litterarum cura uel precipua incumbit & conquirendorum uoluminum ad eam rem non minor diligentia. Antea igitur q̃ quidpiam quæstioni respõderem: uideamus inquam quando nos fortuna tali in loco iunxit ubi adest tanta copia eruendi res abstrusas atq; difficiles: quid autores hebræorum de electro sentiãt. Euoluimus itaq; hebræorum lexica atq; glossemata: nihilq; offendim⁹ præter mera somnia esse uidel; animalis siue angeli cuiusdam nomen siue lapidem preciosum. Alii confitentur ingenue se nescire quid sit asmal: id enim apud hebræos nostro electro

respondet: inter quos est rabbi salomon uir non minus rerum q̄ uerborum diligens indagator. Nicolaus lyra putat Hieronymū immo cū Hieronymo septuaginta interpretes non assecutos uim asmal cum electrū interpretantur: quasi in eruditione linguarum non debeant preferri septuaginta quos Hieronymus in hac parte sequitur quibuscunq; aliis nedum Salomoni homini in re litteraria nouitio neq; minus in significatu uerborum q̄ in erudēdis sensibus frequēter halucinanti. Itaq; ego lōge magis assentior septuaginta qui ut inquit Augustinus in. ii. de doctrina christiana libro tanta spiritus sancti præsentia interpretati esse dicuntur ut os unum tot hominum fuerit: magis Hieronymo triū linguarum peritissimo q̄ Nicolao cum suo salomone: q̄ omnibus hebraicæ linguæ recentioribus magistris. Sed cum electri apud græcos & latinos duo sint genera alterum naturale quod a latinis succinum a germanis glessum ab hispanis dicitur ambar: alterum facticium quod ex auro & argento constat: in utro sensu apud Iezecielē accipi debeat disputandum nunc mihi est. Est autem electrum in priori significatu lachryma defluens ex arbore glessaria in insulis germaniæ septentrionalibus quas electridas siue glessarias uocant: quæ deinde congelascens ad lapidis duriciem peruenit. Vergilius in bucolicis. Pinguia corticibus sudent electra myricæ. & Ouidius. ii. meta. Stillataq; sole rigescunt de lachrymis electra nouis. Plinius libro. xxxvii. his uerbis scribit phaetontis inquit fulmine ictisorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrū omnib9 annis fundere iuxta eridanum amnem quem padum uocamus: & est electrum appellatum quia sol uocitat9 est elector siue electros additq; multa de errore græcorum circa electri originem. Electrum facticium dicitur quod ex auro & argento constat: ita tamen ut quinta pars argēti auro misceatur: qualis est massa unde aurei Ioannini excudūtur: duplas hispani appellant. Plinius libro. xxxiii. ubicunq; pars quinta argenti portio est in auro electrum uocatur. Silius libro. i. punicorū. Electri gemino pallent de semine uenæ. Martial'. Vera minus flauo radiant electra metallo. Vergilius. Tum leues ocreas electro auroq; recocto. Acursius in electri expositione plurimum aberrat. exponēs enim illud iure consulti quod habetur de legatis tertio in lege pediculus. Vasis electrinis legatis nihil interest quantum ea uasa de quibus quæritur argenti atq; electri habeant: sed utrum argentum electro an electrum argento cedat. Illud quoq; de lega

tis primo. Si quis putat auri appellatione electrum uel aurichalcum cōti= neri. & illud ex Iustiniani institutionibus in titulo de rerum diuisione. Si diuersæ materiæ sint & inde propria species facta ut ex auro & argēto electrum. Videtur autem electrum hoc metallicum & ex eo appellatum quod referat ac repræsentet succini colorem splendoremq̃ ut sit uero si= millimum facticium electrū quod est posterius a naturali quod est prius fuisse cognominatum. Seruius grammaticus in illud Vergilii est electrū inquit triplex unū ex arboribus quod succinum dicitur; aliud quod natu raliter inuenitur. tertium quod fit de tribus partibus auri & una argenti quas partes si naturale resoluas inuenies. Sed de utro electro ꝓpheta in= tellexerit dubitari potest. Mihi uero credibilius sit de succino intellexis= se: quam de metallico uel ex eo quod sit materia translucens & perspicua & per quam similitudo illa poterat transparere. quod aureæ materie non contingit. uel quod hebræi suum asmal ad genus quoddam lapidum re= ducunt. uel quod Hieronymus quodam in loco insinuare uidetur esse sapphyrum.

Euroaquilo. xviii.

Arrat lucas in actib⁹ apostolorū Cap̄. xxvii. de laborosissima illa nauigotione Pauli circa cretā quod ingruit uētus typho= nicus qui uocatur euro aquilo. Quis uētus typhonic⁹ sit Ari= stoteles in. iii. metorologicorum libro pulchre ostēdit esse ui delicet spiritū ex nube detrusum: qui a parte posteriori impulsus ab an= teriori repulsus in orbem circuagatur necesse est: rapitq̃ secum non mo do res tenues uerū etiam magnas moles inter quas lapides arbores ani= maliaq̃ grandiora: dictus a typho quod est incendo siue inflammo & fumigo. Vnde conuicitur error Nicolai mamotrecti Hugonis & omniū prope hunc locum exponentium: qui pro inflammatione quod in ali= quo probato autore erat: ipsi inflationem transcripsere. sed aduerten= dum quod sceptos nomen est generale omnibus his quæ de nubibus cadunt. Nam si flamma illa quam nubium conflictus expressit robusti= or fuerit incendio deferturq̃ in terras: fulminis habet nomen. Preste= ras nominamus cum flammarum minus in illis fuerit: sed si ignitum non fuerit fulmen typhon uocatur: quæ adhuc differt ab ecnephia & ex hydria: quod typhon in orbem circuagitur: ecnephias rectus propellitur uterq̃ exsicca exhalatione decisus. ex hydria uero cum imbibus nubē

repente frangit. Ex aristotele in metoro. Apuleio in libro de mũdo. Seneca quinto naturalium quæstionũ. Plinio.ii. naturalis historiæ. Quid uero si euro aquilo aut quare typhon cognominetur: nõ puto quemquã mortalium scire: quin potius suspicor mendum fuisse librariorũ qui pro euroclydon quod in græco legitur: euro aquilo nihili uerbũ supposuere Nam cum sit aquilo uox latina: eurus autem græca: quis talem compositionem ausus esset facere? Cum præterea sit aquilo uentus spirans media regione inter exortum & astiuum & septentrionem: eurus uero perflet ab ortu hyemali: quæ compositio potuit ex uentis tam disparibus coagmẽtari? Quid quod Aristoteles negat typhonem posse fieri spirante aquilone? Borealibus inquit non fit typhon: nec uinosis ecnephias. quomodo igitur typhon potuit euro aquilo cognominari? Cum igitur clydon apud græcos procellã siue tempestatem significet: euroclydonem putat Lucam scripsisse cognominari uentum qui sit typho: hoc est spiritum ex nube expressum: siue ut Plinius interpretatur uibratum ab oriẽte hyemali unde perflat eurus. Interpres uero cum nequiret latine uim græce compositionis assequi: euroclydon reliquit: quod in euro aquilonem librorum negligentia inuertit.

Git siue melanthium quid. xix.

AVdio uiros trium linguarum peritos hebraicam dico grecã et latinam: nam cæteras nihil moror: in discussione illa quæ sub præsulis nostri cardinalis Hispani censura prope modum cotidie fit: in pensitandis interpretum uariis translationibus hæsitasse nuper in illud Esaiæ cap̃.xxviii. Seret git & cyminũ sparget. & paulo post. Sed in uirga excutietur git & cyminũ in baculo: quod genus seminis esset illud quod a propheta dicitur cesach. ab interprete græco melanthion: a latino git. Medicorũ uulgus ignorare uidetur quid sit melanthion siue git: cum in nigellam uertũt: nõ paruo generis humani detrimento si alterum pro altero in medisamẽtis adhibeatur: sitq; tanta inter utrumq; semen distãtia quãta potest esse inter duas res diuersorũ generum: cum nigella sit in genere zizaniorũ neguilla hispane dicitur: quæ plærũq; aeris uitio tritico innascitur & nescio quid fatuũ insulsumq; sapiat: git uero inter fruges numeretur cuius semẽ piperis saporẽ reddat. de quo Ausonius in monosyllabis. Est inter fruges morsu piper æquiperans git. A græcis tum melanthion ut diximus. tum melanspermon Pli

nio autore cognominatur: atq; si Theodoro gazæ in Theophrasto credi mus anthemon etiam dicitur: quando quibusdã in locis ex anthemione git interpræta̲tur. Sed nihil mirum uulgo ignorari git: cũ Ioannes bapti sta pius cui hodie Bononienses primas deferunt: deceptus litterarum si militudine putauerit eandem esse rem git & zithum. Est enim git semen quod hispani uocant axenuz. zithum uero poculum quod ex frugibus: ut inquit Strabo ægyptus excogitauit: sicera hebraice serueza uulgo dici tur. de qua Lucas in euangelio de Ioanne baptista: uinum inquit & sicerã non bibet. Qđ si per nigellã ipsi git intelligunt: uelim mihi monstrent quo autore id asserant. Sed quæro non iam ab interpretibus linguarum peritis: sed ab iis sacrarum liitterarum enarratoribus qui reconditos sen sus ex lectione ꝓphetica rimari conãtur. Quid sibi uult ꝓpheta cum duo hæc semina tam diuersa & quidem bis subiũgit hoc est git cum cymino. Neq; enim fortuito sed ex certa quadam ratione id factum uideri debet. Tradunt namq; qui rerum naturalium historiam scripsere esse sympa thiam & antipathiam hoc est amiciciã & inimicicias quasdam nõ solum inter animalia sentiendi quid iuuet aut quid noceat facultate prædita: sed etiam inter res surdas omniq; sensu cassas. cuiusmodi sunt herbarũ genera inter se concordiam siue discordiam agen'iũ. ut tritico & tiphæ. hordeo & auenæ: quæ simul sata fœcundius proueniunt: aut certe non se inuicem enecant. E diuerso linozostis linum orobanche eruum strangu lat. Lupinus præterea. faba. uicia. lens. cicercula pro stercore sunt aruis. Sed econtrario urit campum lini seges. urit auenæ. urunt lethæo perfu sa papauera somno. Atq; ut ex Tremelii autoritate ait Varro: solo uirus ciceris obest: quia salsum est. Natura igitur inter git & cyminum tanta est concordia ut simul sata mirum in modum coalescant: seq; inuicẽ fœ cundiora reddant. quod eleganter Columela in horto suo describit. Fa mosaq; tũc coriandra nascuntur: gracilis; melanthia grata cymino. Nõ igitur sine causa ut diximus propheta git cymino adnexuit: quando alte rum altero lætatur pinguiusq; adolescit: atq; in bonã frugẽ perducitur.

Gaius pro Caius. xx

Nter. c. & . g. litteras tanta est in prolatione affinitas & simili tudo ut non alia re inter se diestnt quã exilitate & aspiratione: quæ quidem affectiones: quemadmodum in libello quem de ui & potestate littterarum edidimus disputatum est: non pos

sunt litteras proprie in diuersas species collocate. C. namque tenuior atque exilior est. G. uero spissior aspiratiorque. Ex quo fit ut nonnunquam altera pro altera poni possit. Non id quidem temere: sed aut per deriuationem aut per interpretationem. Per deriuationem inquam ut quod clades dicatur a gladio. Per interpretationem ut pro eo quod græce dicitur cobio. cnosos. cnidos per. c. litteram in principio & cicnus in medio dictionis: latini per. g. dicunt gobio. gnosos. gnidos. cignus. Atque econtrario pro eo quod illi dicunt gortynos & gortynius nos cortynos & cortynius per. c. litteram scribimus & enunciamus. Nihil igitur mirandum est si pro eo quod latini dicunt Caius: quod aliquando est prænomen aliquando nomen proprium: Paulus in calce epistolæ quam scripsit ad Romanos & in prima epistola ad Corinthios cap. i. & Lucas in historia apostolica. cap. xix. &. xx. & Ioannes in epistola. iiii. Gaius per. g. litterã scriptitarint. Causa autem in hoc nomine uertendi. C. in. G. illa nimirũ fuit: quod quemadmodum scribit Seruius in primum Georgicorum Vergilii librum: tria sunt nomina apud latinos quæ scribuntur per. C. & proferuntur per. g. hoc est Cneius. Caius. Amurca. pro Gneius. Gaius. Amurga. In hoc ergo nomine uertendo græci potius uoluerunt transferre uocem quam litteram: hoc est gaius per gama: quam Caius per capa. Quod uero Caius nomen sit latinum nemini dubium est: significatque dominum: unde extant adhuc uerba illa puellarum ad uiros in sponsalibus contrahendis: ubi tu Caius ibi ergo Caia. hoc est ubi tu dominus: ibi ego domina. Sed esto græci Gaius per. g. litteram scribant: quæ ratio poterit excusare latinos cum suam dictionem ex græco rursus interpretantur: quin per C. litterã repræsentent tãetsi quemadmodũ diximus per. g. proferunt.

Herba fullonum siue borith. xxi.

N malachia propheta cap. iii. legimus. Ipse enim quasi ignis conflans: & quasi herba fullonum. & sedebit cõflans & emundans argentum: & purgabit filios leui. Quæ sit hæc herba: nemo adhuc quod ego sciam explicauit. Hebræi hoc in loco & in Ieremia cap. ii. habent borith. Si laueris inquit te nitro: & multiplicaueris tibi herbam borith. Vtrobique illi per borith saponem intelligunt: quibus

enarratores nostri omnes prope modum astipulantur. Interpretes tamē quia herbam utrobiq; adiiciunt: suspicamur borith non simpliciter esse saponem : quod fere ex cinere calce uina oleoq; conficitur : sed herbam quæ sit in sermone hispano xabonera: & cuius cineres in pastillos redacti siue lixiuio ipsius cineres adhibiti maculas lintheorumq; sordes abstergunt. Siue igitur borith sit sapo: siue herba saponaria: siue simpliciter smgma quoddam quod uim purgandi sordes habeat: recte cohæret utriusq; prophetæ sensus. Quare non sunt andiendi: qui herbam fullonum interpretantur illa carduorum capitula: quibus ad pectendas uestes utuntur lanariii: ex eo fortasse decepti quod putarunt fullones esse qui lanicium ad uestes conficiendas exercent: perailes hispani uocāt: cum sint potius qui uestes laneas siue lintheas abluunt: maculasq; & illarum sordes abstergūt. Martialis in disticho cuius index est Strigiles.

Pergamus has misit: curuo distringere ferro
　Non tam sæpe teret linthea fullo tibi.

Vulpianus in titulo de furtis. l. itaq; fullo. Fullo inquit uel sarcinator: qui polienda uel sarcienda uestimenta accipit. In marco euangelista cap̄. ix. Vestimenta inquit eius facta sunt splendentia et candida nimis uelut nix: qualia fullo non potest super terram candida facere. Apologus est præterea phrygii fabulatoris æsopi de carbonario & fullone. quibus in locis manifestum est fullonem non eum significare qui lanicium exercet aut lanā carminās aut ad telam perducēs aut textā inficiēs: sed eū potius qui uestes siue lintheas siue laneas abluit. Ex quo fit ut gnaphea per g. in lingua græcorum communi siue cnaphea per capa in attica perperam uerterint interpretes in fullonem: nec tam eum significat qui instrumento illi senticoso atq; ex carduorum capitibus cōpacto floccos ex lanea tela decutit : quā eū qui nitro aut cymolia creta aut aqua ex saluiato. aut herba saponaria : aut alio quouis medicamento quod uim smegticā hoc est purgatiuam habeat : maculas sordesq; uestium abluit. Quod si quispiam est tam pertinax ut positionem defendens afferat gnapheos etymon: a gnapho: hoc est carduo: quoniam ea herba utitur in decutiendis ex lanea tela floccis unde etiam sit herba Plinio guaphalion a tomēti similitudine: & quod eius uillis pro tomento utuntur: ut me semel ab hac quæstione absoluam: permittā illi gnapheus siue fullo sit etiam ille lanearum telarum depexor: dummodo sciat in locis quos supra memo-

rauimus longe aliud significare.

Iesus. xxii.

Vod hebræi iehosuah uocant græci in iesum latini in iosue uerterunt. Ratio autem tantæ in eodem nomine diuersitatis illa nimirum est: quod qui dictiones hebraicas in aliam linguam interpretati sunt: ad molliendam barbaræ uocis duriciem: alii aliam rationem secuti quasdā litteras penitus expunxerunt: quasdam adiecerunt: alias non nunq̄ in alias commutarunt. Septuaginta namq̄ interpretes qui primi sacras litteras ex hebræo in græcum sermonem uertere sunt ausi: ex iehosua iesum fecere: expuncta uidelicet he littera cum apice holem: quod & aliis compluribus in locis fecerunt: præcipue in tribus illis litteris quæ sunt græcis et latinis omnino incognitæ hoc est he. heth. hain: quas aliquādo retētis apicibus: aliquando cum suis apicibus dispūxerunt: id quod discurrētibus per nomina sacræ scripturæ licet uidere. Sed cur græci huic particulæ terminationem in. us. syllabam per oy. diphthōgon dederint: atq̄ in eadem accentum circumflexum collocarint: non potui reperire quēquā qui mihi diceret. Sed cum græci nūquam circūflectant ultimas dictionū syllabas: nisi sint cōtractæ ex synæresi: neq̄ ex quacunq̄ synæresi sed ex ea tantum quæ fit ex acuta & graui: cœpi inquirere an eiusmodi essent in hebræo syllabæ: quæ possent per synæresim in unam syllabā coagmētari: id quod manifeste deprehēsum est: cū in iehosua in penultima sit accentus acutus & in ultima grauis: ex quibus cōtractis coalescit syllaba: in qua desiderat circūflexus accētus collocari. Latini uero in interpretāda hac particula aliam rationē secuti sunt. Nā in iehosuah ex prima syllaba apicē seba extriuerūt: & ex secūda aspirationē. & sic ex iod & holem fecerunt io. hain uero quod in fine erat cū subiecto patha uerterunt in. e. qđ aliis quoq̄ multis in locis factitarūt. ut in bethsabah bethsabe. bersabah beersabe. suah sue. balah bale. oseah osee. Atq̄ ita conflatum est iosue nomen accētu acuto in penultima. Cum itaq̄ iesus meram habeat græcam litteraturam: necesse est per omnes casus ultimam circūflectat: eādemq̄ ex consequenti producat: atq̄ accusatiuum per. n. litteram non per. m. finiat: & in summa ad ꝓportionē græcorū similiter cadentiū declinetur.

Cũq; idem sit iesus græce quod iosue apud latinos obseruatũm est: ut in omnibns codicibus qui ex græco uenerunt in sermonem latinum: nunq̃ dicatur iosue sed iesus. In iis uero quæ uenerũt ex hebræo tum iesus tum iosue sit in usu. Quare in toto nouo testamento quia ex græco sermone ad nos uenit: nnnq̃ iosue sed iesus semper reperitur. Ecclesiasticus quoq; atq; duo Machabæorũ libri quia omnino græci sunt: nunquã nominant iosue sed iesum. In aliis ueteris instrumenti libris prope semper iosue nominatur: præterq̃ in Abbacuc & Aggæo & Zacharia & Ezra & neemia. Illud quoq; non est dissimulandum autores qui sequuntur hebræos iesus protulisse bisyllabum: qui uero græcos trisyllabũ: quoniã apud hos .i. semp uocalis est: apud illos uero ĩ hac particula semp cõsonãs reperitur:

Ioannes pro iona: xxiii

PRo eo quod Matthæus scribit de Petro apostolo beatus es simon bariona. apud Ioannẽ legim⁹ simon ioãnis diligis me plus his. Ex qua lectionis diuersitate necesse est alterum e duobus fateri: aut patrẽ Petri fuisse binominem hoc est cognominatum Ionam & Ioannem: aut in alterutro euangelista scripturam esse uitiatam. Fuit tempus quo ego existimabam illud quod Matthæus dicit bariona hoc est filii iona: Iona abscissum esse ab eo quod est iohana: idq; mihi persuadebã tum autoritate chrisostomi qui lectionem illã agnoscit: tum ex eo quod græci & latini transferentes nomina hebræa in suas linguas aliquãdo abiiciũt aspirationem simplicem siue duplicem retento apice: aliquando dispungunt utrũq; hoc est litteram simul & apicem. quemadmodũ pro eo quod hebræi dicunt iehosuah. græci extrita he littera cum suo holem dicunt iesus. Latini uero seba dispuncto cum aspiratione sequentis syllabæ scripserunt iosue. Atq; pari modo ex iohanna expuncta aspiratione cũ suo apice potuisse fieri Iona: id quod Augustinus uidetur significare de concordia euangelistarũ. Cũq; in ea essem opinione idq; asseuerate defenderem: perfudit os meum rubore perquam Reuerendus tn christo pater ac clæmentissimus dominus & patronus meus Cardinalis hispanus qui mihi ex codice græco monstrauit in euangelio Ioannis nõ esse legendum Simon ioannis sed simon iona subaudi filius quod est consentaneum ei quod Matthæus scripsit Simon bariona æque iona filius.

Lustrum. xxiiii.

ESt ille publicus error: in quẽ uideo omnes quos unq̃ legerim aut audierim turpiter lapsos: de recẽtioribus loquor: nam cũ his tantũ

mihi certamē est: qui dicūt lustrū cōstare spacio quinq; annorū. Citantq; stulticiæ suæ testes nō infimæ autoritatis Lucanū imprimis de bello decēnali cæsaris in gallia. Pugnantē inquit geminis tenuit te gallia lustris. Ouidium: qui bellum troianum quod per totidē annos durauerat: bilustre quoq; appellauit. Illud quoq; Ecclesiasticū lustra sex qui iā peracta tempus implens corporis. Afferūt præterea Varronis testimonium de origine linguæ latinæ. Tēpus inquit nominatū tēpus quinquēnale a luēdo idest soluēdo: quod quinto quoq; anno uectigalia & tributa per cēsores soluebātur. Difficile est tantorum uirorum autoritati repugnare: sed multo difficilius reclamanti obsistere ueritati. Quis enim ignorat bisextilem diem quarto quoq; anno intercalari? Plinius libro. ii. naturalis historiæ. Per singulas inquit intercalationes uno die antecedentibus rursumq; lustra sequenti ordine seruantibus. & paulo post. Redire inquit easdem uices quadriennio exacto Euxodus putat: & est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ exortu. Intercalationē quoq; eam lustro idest quadriēnio fieri Ouidius in. iii. fastorum uolumine scribit in hunc modum.

Is decies senos tercentum & quinq; diebus
  Iungit & e pleno tempora quarta die
Hic anni modus est: in lustrum accedere debet
  Quæ consumatur paribus una dies.

Quid quod omnes docti simul & indocti fatētur lustrum latine dici: quā græci uocant olympiada. Nam et Papinius pro olympiade lustrum posuit dicens. Nō aliter cum pisæo sua lustra tonanti cū redeunt. Sed quod olympias tantum quattuor annos complectatur: licet animaduertere cū aliis in locis: tum in Eusebii chronico: ubi per quaternos annos olympiades digerit. Vnde igitur ortus est tantus error: ut pro quattuor quinq; accipiantur? Ex eo nimirum quod termini accipiuntur pro interuallis. Sic dicimus quia diapason consonantia constat ex octo uocibus: cum interualla sint tantum septē hoc est quinq; toni & duo semitonia. sic quod ab octauo in octauum est dies dominicus: cum tamē in hebodmadæ sint tantum dies septem. Pari quoq; ratione cum dicimus a quinto in quintum annum debere diem bisextilem intercalari: illud nimirum intelligimus quod ea intercalatio exacto quadriēnio quolibet debeat fieri in eo qui est quadriennii præteriti finis et initium sequentis. Quam differentiam nescio an satis latine isti solent facere per hæc aduerbia exclusiue &

inclusiue: ut sint in lustro quinq; anni inclusiue: quattuor uero exclusiue. Sic febres tertianas quartanasq; uocamus. nõ quod illas tertio aut quarto quoq; die contigat accedere: sed quod a tertio in tertium aut a quarto in quartum ægrotantes corripiant. Hinc est quinta illa tychonii regula quam Augustinus in .iii. de doctrina christiana uolumine adducit ad intelligendum complures ex scriptura locos: cum per tropum synecdochen aut a parte totum intelligimus: aut econtrario a toto partem. ut quod in trãsfiguratione domini alter euangelista scribit: quod post dies octo assumpsit Petrum Iacobum & Ioannem. Alter uero post dies sex factum fuisse dicit. Vtrumq; uerum esse non posset: quod de numero dierum dictum est: nisi alter dies primum & ultimum imperfectos: alter sex medios integros accepisset. Hinc etiam soluitur illa de christi resurrectione quæstio: cum non fuerit in sepulchro nisi horis sex & triginta adiectis tribus ex quo expirauit: quomodo dicimus quod resurrexit die tertio. Nisi enim ultima diei pars in qua passus est & prima in qua resurrexit pro integris accipiantur: non esset uerum quod die tertio resurrexit a mortuis. Sed esto lustrum pro quinq; annis hoc est quattuor annis exactis & quinto inchoato accipiatur: esto bellum gallicum sit a cæsare duobus lustris exactis & tertio uertente peractum: aut octo mediis annis peractis primo & nouissimo imperfectis: nonne ex regula Tychonii utrumq; uerum esse potest: et quod lustrum continet annos quattuor & annos quinq;: & duo lustra annos octo & annos decem? Quod uero sex lustris exactis christus ad passionem uenerit: nulla Tychonii regula defendi nulla ratione excusari potest. Sex namq; lustra quattuor & uiginti annos complectũtur. Atqui ecclesiastici autores partim anno tertio & trigesimo partim quarto & trigesimo ætatis passum affirmant: hoc est lustris octo peractis et nono inchoato. Quod si lustrũ idẽ est quod olympias: id quod omnes fatentur: a christi die natali ad eius passionem octo integræ olympiades supputantur. Natus est enim anno tertio cẽtesimæ nonagesimæ quartæ olympiadis: passus uero tertio anno ducentesimæ secundæ olympiadis hoc est anno duodeuigesimo principatus Tiberii cæsaris.

Epe mihi dubiã traxit sentẽtia mẽtem in eo qđ idẽtidẽ a uiris doctissimis percontatus sum. unde. y. psilon littera hebræis atq; latinis incognita in hoc nomẽ moyses irrepserit. Nam cũ apud hebræos moses scribatur atq; legatur per mem imposito apice holem deinde per sin subiecto segol & in fine cum simplici aspiratione: mirũ unde potuerit in hanc particulam. y. psilon conflari. Atqui apud latinos autores nusq; moyses sed semper moses legitur. Plinius libro. xxx. est inquit & alia magicæ factio amose etiam num & latopea iudæis pendens. Iustinus quoq; ex trogo pompeio libro. xxxvi. Post damascum inquit abraam & israel & moses reges fuerunt. & paulopost filius iosephi moses fuit. Neq; enim de fide historiæ nunc agitur: sed de puritate semonis. et ne quis cauillari possit: litteram librariorum uitio fuisse dispunctam: Iuuenalis satyra. xiiii. uersum hexametrũ spondeo claudens dixit. Iudaicũ ediscũt & seruãt ac metunt ius Tradidit arcano quodcũq; uolumine moses. Obseruatum quoq; est apud Iuuencum in euãgelica historia & apud aratorem cardinalẽ in actibus Apostolorũ. & apud Prudentium in uariis operibus semper moses & nunquã moyses legi. Apud autores tamẽ græcos utrũq; indifferenter tamen legitur. Cumitaq; in eo essem articulo ut putarem in hac dictione. y. psilon fuisse interiectum: uenit mihi in mentem legisse apud nõ contẽnendæ autoritatis scriptores fuisse apud iones diphthongon ex. o. mega. &. y. psilon coagmentatũ in qua. y. psilo tali modo proferretur qualis sonat in au. & eu. diphthongis ut si ab hac particula ouis detrahas is. Vnde fieri potuit ut in principio a græcis moyses per. oy. diphthongon scriberetur deinde soluta diphthongo moyses trisyllabicos proferrent: sicut econtrario in ephraim & issai ai uocales solutas in ai diphthongon cõmutarunt ephrẽ & iesse enunciantes. Declinatur autẽ hoc nomẽ apud sacrarũ litterarũ autores græcos uariis modis. Moseus & moyseus per eus diphthongon & moses siue moyses per eta. ab eo quod est moseus & moyseus fit in genitiuo moseos & moyseos. in datiuo moysei per ei diphthõgon & moysei. in accusatiuo mosea & moysea. in uocatiuo mosen & moysen. ab eo quod est moses & moyses genitiuus facit mosu & moysu. datiuus mose & moyse per eta. accusatiuns mosen & moysen. uocatiuus o mose uel moses o moyse uel moyses. Ab eo quod est moseus & moyseus latini doctorissimitati moses mosis & moyses moysis & in datiuo mosi & moysi & in accusatiuo mosen & moysen

facere potuerunt. quemadmodum a tideus tides ab achilleus achilles. ab ulysseus ulysses. a perseus perses. Ab eo quod est moseus iuuencus libro iiii. de euāgelica historia facit in accusatiuo mosea. cū dixit mosea qui legum posuit præcepta iubere. Nā quod in pētatheuco legitur frequēter locutus est dn̄s ad moysen ab eo dicatur quod est moyses moysu: Quodq; frequenter in sacris litteris usurpatur moysi in genitiuo datiuus est pro genitiuo: nā datiuus est moysi siue per eta in fine ab eo quod est moyses moysu moysi. Iam uero datiuum poni pro genitiuo figura frequens est apud poetas: quod & Priscianus testatur de his nominibus quæ ad tertiā declinationē latinā reducūtur. Queadmodū uero ab achilleus dicimus doctores secuti achilles achillis achilli. & inde Vergi. pri. æneí. Troas reliquias danaū atq; immittis achilli ꝑ achillis. & ab ulysseus ulysses ulyssi. & inde idē autor in. ii. eiusdem operis. aut duri miles ulyssi ꝑ ulyssis: ita ab eo quod est moyseus latini potuerunt faceee moyses moysis moysi: & in genitiuo moysi pro moysis. Hæc idcirco sunt a me tā multis ut quodā modo excusaretur quod in introductionibus meis proposui declinationem barbarā: per quā dixi hoc nomē declinari. Illud quoq; aduertēdum est omnes casus huius noīs circūflectere ultimā apud græcos & qui illorum declinatione utimur etiam apud latinos. Sed qđ in recto ultima circūflectatur nōdum mihi liquet: cū apud græcos nunq̄ id contingat: nisi ex acuta & graui fiat synæresis: id quod in nomine iesus diximus.

Mænianum quid est. xxvii.

IN ezra uolumine in cap̄. vi. legim9 q̄ cyrus rex iussit extrui mænianū in domo domini. Sed quid mænianū sit: aut unde sit appellatū dubitabit fortasse quispiā. Sext9 festus Pōpeius Mæniana inquit ædificia a mænio sunt appellata: qui prim9 in foro ultra colūnas tigna proiecit: quo ampliarētur superiora spectacula. Hic est ille mænius qui post bona patris absumpta colūnā sibi seruauit unde ludos spectaret. De quo Horatius in. i. epistolarū. Mænius ut rebus maternis atq; paternis. Atq; alio in loco mænius absentē nonium cū carperet: quē locum enarrās Porphyrio Mænius inquit scurrilitate notissimus post abrosum patrimoniū uēdidisse domū: quā habuerat ad domū spectantem una sibi exēpta colūna unde gladiatores spectaret: quæ ex eo mænii colūna uocabatur. De qua Lucilius mænius inquit cū colūnā peteret. Asconius quoq; pedianus in ciceronis diuinatione actionū uerrinarum exponēs illud ad colūnam mæniā: Mænius inquit cum domū suam

nenderet Catoni & Flacco cēsoribus ut ibi Basilica edificaretur: excepe-rat ius sibi unius columnæ super quam tectum proiiceret: & prouolantibus tabulatis ipse & posteri eius spectare mun9 gladiatorū possent: quod etiam tū in foro dabatur. & subdit ex illo igitur columna mænia uocitata est. Mæniani meminit Valerius maximus in titulo de mortibus non uulgaribus. C. lucinius inquit dum sentētiæ dicerētur in mænianum cōscendit. Vitruuius quoqꝫ libro. v. in principio. Mæniana inquit in superioribus coaxationibus collocētur. Hieronymus in epistola ad suniam & fretelā exponēs illud psalmographi: Factus sum sicut passer solitarius in tecto. doma in orientalibus prouinciis dicitur ipsum quod apud nos tectum. In ægypto inquit & in palestina ubi uel scripti sunt diuini libri uel interpretati non habent in tectis culmina: sed domata quæ romæ solaria uel mæniana uocantur. i. palatia tecta quæ tranuersis trabibus substentātur. deniqꝫ & in actibus apostolorum ascēdit inquit in doma. Iabolenus in titu. de uerborum significatione. l. malum quale genus ædificii sit ostēdit dicens. Inter proiectum inquit & immissum hoc interesse labeo ait. quod proiectum esset in quo ita proueheretur ut nusqꝫ requiesceret qualia mæniana subgrundaria essent. i. recti partes impendentes ad parietū munitiones. Vulpian9 quoqꝫ in titulo ne quid in loco publico. l. ii. c. Cū quidā inquit in mæniano uelum immisisset haberet: quod uicini luminibus officiebat. In codice præterea Iustiniano titu. de ædificiis priuatis. l. mæniana inquit siue olim constructa siue imposterum cōstruenda. Accursius quēadmodū & Hieronymus mæniana solaria interpretatur: sed quod a mænibus dicantur nemo preter ipsum dixit.

Meditor pro exerceor. xxvii.

Editor. aris. non modo significat id quod habet in promptu hoc est cogitare: sed plærūqꝫ pro eo quod est exercere accipitur: ut apud Iuuenalē. Fuscus marmorea meditatus prælia uilla. idem & statua meditatus prælia lusca. Plautus in sticho. Simul ad cursurā meditabor me ad ludos olympiæ. Vergil. quoqꝫ. ii. geor. Iuno pestē meditata iuuēcæ. In hac significatione accipitur illud ex Genesi cap. xxiiii. ubi legimus Isaac exisse ut meditaretur in agro. Nā quod Nicolaus exponit ad orandū: rectius dixisset ad arandū: nā eo in loco potius actum corporis q̄ mētis cogitationē intelligit. Quale est illud Prouerbiorū cap. viii. Sicut pullus hirūdinis clamabo: meditabor ut colūba. & illud Esaiæ. xlviii. Veritatē meditabitur guttur meū. quod utrūqꝫ cum

uoce siue cātu quodā fit: ut nō male intelligatur quod in psalmo legitur: in lege eius meditabitur die ac nocte. & qđ hymnographus scribit semper in psalmis meditemur: ꝑ eo quod est ad cantū siue in cantu exerceri. quemadmodū apud Vergiliū in bucolicis. Siluestrē tenui musam meditaris auena. Atq; agrestem tenui meditabor arūdine musam. & illud. omnia quæ phœbo quondam meditāte beatus audiit euroras iussitq; ediscere lauros ille canit. In græco quoq; in illo loco egressus fuerat ad meditādum in agro: habetur adoleschese. i. ad exercendum.

Melita. xxviii.

Natāti Paulo apostolo ex illa tēpestate quā describit Lucas in apostolica historia cap̄. xxvii. occurrit insula melita. & cum euasissemus hinc cognouimus quod insula melita uocabatur. Hæc nāq; est uera lectio: atq; sic ex græco uertit interpres: nō quod in quibusdā codicibus latinis legitur tum mitylene tum miletus tū melitene. Nā mitylene nō est insula: sed ciuitas est lesbi insulæ cōtra troadem positæ: distans a melita nō minus octingētis millibus passuū. Miletus quoq; non est insula sed oppidū in ionia insigne. patria thaletis illius qui fuit unus idēq; primus ex septē sapiētib9. ac præterea Timothei musici & anaxymandri physici. distatq; a melita nostra passib9 aliquāto pluribus q̄ mitylene. Melitene uero ciuitas est cappadociæ: quā præterfluit Euphrates fluui9. Ex plinio. straboue. Martiano cæterisq;. Distat aūt melitene a melita duplo ampli9 q̄ miletus & mitylene. Est aūt melita insula inter siciliā & aphricā distās a syracusis quo ex melita Paulus adnauigauit passus circiter centū mille. hodie appellatur maltha siciliæ regno cōtributa. de qua Ptolemæus pelagiæ inquit insulæ inter aphricā & siciliā hæ sunt. Cosyra & glauconis insula & melita in qua ciuitas eiusdē nomidis. Strabo præterea libto. vi. in descriptione insularū siciliæ adiacētium. Imminet aūt pachinò melita de qua catelli portantur quos melitæos uocāt. Plini9 quoq; libro. iii. in siculo inquit feto sunt insulæ in aphricā uersæ gaulos & melita a camarina octoginta quattuor millib9 passuū distās Atq; ut omnis de nomine huius insulæ tollatur ambiguitas: Arator cardinalis cuius autoritatē ecclesia romana præfert nō modo Hugoni cōcardinali Mametrecto & Nicolao: qui dicit mitylene esse litterā correctā cū nihil sit corruptius: sed reliquis omnibus neotericis qui sacræ scripturæ locos conati sunt enarrare. Is namq; in. ii. uolumine apostolicæ historiæ ubi hanc partem euangelista prosequitur: heroicis carminibus sic ait.

His dictis ruit ira maris: sublataq; dudum
Lux reuocata micat: uelamine noctis aperto
Pandere uisa solum: quod præbuit hospita uautis
Sic anio lateri remis uicina melite.

Sed aduertēda est uarietas inter duos egregios autores in syllabæ quātitate. Arator nāq; secut9 accētū græcū penultimā ꝑduxit: qđ & in aliis locis fecit: nā ultima lōga existēs apud græcos nō uult accētū acutū in ante penultima collocari. Ouidius tñ in. iii. fastorū eādem breuiauit dicens.

Fertilis est melite sterili uicina cosyræ
  Insula: quam libyci uerberat unda freti.

Micol pro merob. xxix.

N testamento nouo quosdā esse locos in quibus aliæ personæ pro aliis legūtur: nesciri uero causas tātæ uarietatis idētidē diximus: sed & nūc dicimus in ueteri quoq; tale aliquid reperiri: ut quod in secūdo regū uolumine Cap̄. xxi. legitur micol pro merob. Tulit inquit dauid rex duos filios Respha quos peperit Saul admoni & miphiboseth: & qnq; filios micol filiæ saul quos genuerat adrieli filio berzellai: & dedit eos in manus gabaonitarū: qui crucifixerūt eos in mōte coram domino. Hic manifestū est micol pro merob positā esse. Nā cōstat saul duas genuisse filias Merob primā & alterā micol ex. i. Reg. cap̄. xiiii. Deinde dedisse merob filiā maiorē adrieli molathite: & micol filiā minorē dauid pactā præputiis cētū philistæorū. ex. i. Reg. cap̄. xviii. quā postea abduxit a dauid & tradidit phalti filio lais. ex. i. Reg. cap̄. xv. Quam rursus dauid abstractā aphalti domū reduxit ex. ii. Regū. cap̄. iii. Quomodo igitur fieri potuit ut micol filios generare potuerit adrieli: qui traderētur gabaonitis? Quod si quispiā dixerit micol repudiatā rursus a Dauid: quod nō est credibile: & susceptā ab adriele: tēpora uidētur obstare: sed illud imprimis quod scribitur in. ii. Reg. cap̄. vi. Micol filiæ saul nō est natus filius usq; in diē mortis suæ. Hebræus quidā legis atq; antiquitatis hebraicæ satis perit9 dicebat mihi: merob illos quinq; uiros genuisse phalti: sed michol adoptasse sibi. Sed hoc est uiolētiam inferre lectioni: quæ dicit quod illos genuerit adrieli. In utrisq; igitur codicibus hebræis & latinis nam græcos nobis uidere non contigit: mendum est Micol pro merob.

Mygale quid. xxx.

INter immūda animalia legiſlator ī Leuitico cap̄.xi. Mygalē numerat. hæc inquit inter polluta reputabūtur de iis quæ mouētur in terra. muſtela. & mus. & crocodylus. mygale. chamæleō. & ſtellio. Sed cū mygalē oēs interpretētur murem aracheū: nō poſſumus uti aiunt digito mōſtrare: q̄ nā beſtiola ſit|cū raro inueniatur. Plinius libro viii. ſcribit. muribus arachneis uenenatū eſſe morſum: eoſdēq; ulteriorē regionē apoeninā nō habere: eoſdēq; ubicūq; ſint ſi trāſierint orbitā interire. Iulius firmicus libro matheſeon. vii. in arietis inquit parte. xviii. qui habuerit horaſcopum a modica beſtiola: ideſt aut a phalangio aut a mure arachneo aut a ſcorpione morietur. Mygale uero dicitur græce a mys qđ eſt mus: & gale qđ eſt muſtela: quod muris magnitudine ſit: muſtelina ſpecie: roſtro oblōgo: cauda gracili: ordine dentiū quadruplici: ut autor eſt Aetius. Frequēs in britānia inſula: ſicq; ab inſulanis hodie appellatur. Galenus libro. xi. de medicina ſimplici cap̄. xxv. & in libello de cētaurea quaſi de uenenatæ beſtiolæ morſu meminit: niſi qđ illius interpres mygalē in muſtelā uertit: cū muſtela lōge aliud ſit a mure arachneo. Scribit præterea Herodotus libro. ii. de reb⁹ ægyptiis: quod cū mygalæ moriūtur. ab illis in buthon urbē humandi gratia aſportātur: ut merito Moſes huius beſtiolæ meminerit: quippe qui octoginta annos fuerit in ægypto. nā ea ætate dux itineris factus ab ægyptia ſeruitute iſraeliticum populū aſſeruit.

Non adiecta aut detracta. xxxi.

NOn particula negatiua in plæriſq; locis adiecta ſiue detracta non modo perturbat ſenſum: uerū etiā lectorē in cōtrariā ſententiam trāſuerſum rapit. Cuiuſmodi eſt illud qđ Moſes ſcribit Geneſeos cap̄. viii. Aperuit inquit Noe feneſtrā arcæ quā fecerat & dimiſit coruū: qui ibat & nō reuertebatur. Atqui in hebræo & in codicibus uetuſtis longobardis goticis inter poenos & latinis non particula detracta eſt: qui ibat inquit & reuertebatur. qui eſt ſenſus manifeſtus & lectioni conſentaneus: quia uidelicet cum terra eſſet aquis undiq; obruta: nō inueniēs ubi cōſiſteret: ibat & reuertebatur ad arcam: idq; idētidem feciſſe: oſtendit tēpus præteritum imperfectū. Nā ſi coruus reuerſus nō fuiſſet: potius diceret per præteritum perfectū iuit & nō eſt reuerſus. Quid quod poſt coruum colūba dimiſſa quoquo uerſus uolitās nuſq; ubi cōquieſceret inueniens ad arcam rediens: & poſt ſeptem dies iterum remiſſa ſurculum oliuæ detulit: ut credibile ſit tantum arborum cacumina cœpiſſe cōparere. Quod ſi coruo aliqua cōſiſtēdi cauſa fuit: nō potuit eſſe alia quā cadauer

aliquod inuentũ innatãs super aquas. Itaq; nõ in eo laboramus nũc utrũ coruus redierit: an nõ redierit: sed ut ueritatẽ hebraicam defendamus: cui astipulãtur codices per uetusti: refragãtur noui. Sed quẽadmodũ in lexico iuris ciuilis scripsimus nõ quoq; particula adiecta mentẽ legislatoris in cõtrariũ uertit. Iuriscõsultus nãq; scribẽs in titulo de officio procõsulis: legatus inquit mãdata sibi iurisditione iudicis dãdi ius nõ habet. Cæterum in pãdectis florẽtinorũ archetypis nõ particula nõ habetur: adnotãte Angelo politiano cui sæpe data est copia libros illos prototypos inspiciẽdi. Sed an iudex delegatus habeat facultatẽ subdelegandi: uiderint iuris periti: nos ueterẽ lectionẽ tuemur. E diuerso quoq; eadẽ particula nõ minus in contrariũ legis æquitatẽ mutat. ut libro digestorũ unde uigesimo in titulo qui est de præscriptis uerbis. l. nõ solent· sic enim legendum est nõ ut omnes codices uulgo habẽt: solẽt. Non solent inquit qui nouerũt seruos fugitiuos alicubi celari: indicare eos dominis ubi celentur: quæ res non facit eos fures. Quod si legas solent qui nouerunt. &c. erit sensus legis non modo iniquus & inciuilis uerumetiam falsus & a mente iurisconsulti alienus. Quis enim furem appellauerit eum qui scit seruum alicuius apud fugitiuarium delitescere? Quid quod Innocẽtius in titulo de furtis cap̃. qui cum fure partitur in calce cõmentationis citat hanc legem sub hac lectione non solent qui nouerunt. quod ipsum argumento est suo tempore digestorum libros nõdum fuisse uitiatos: quales nunc reperiuntur.

Onocrotalus. xxxii.

PRo eo quod apud hebræos Leuitici cap̃. xi. legitur caath. Septuaginta primum atq; deinceps reliqui interpretes græci & latini onocrotalum transtulerunt. Inter aues nãq; quibus uesci per mosen deus prohibet hebræos caath hoc est onocrotalum nominat. De auibus inquit comedere nõ debetis onocrotalum & porphyrionẽ & herodionẽ. Atq; iterum in Deuteronomio cap̃. xiiii. Immũdas aues nõ comedetis porphyrionem scilicet & nycticoracem. onocrotalum & charadriũ. Onocrotali quoq; meminit Esaias cap̃. xxxiiii. Non erit inquit transiens per eam: & possidebunt illã onocrotalus & ericius. Plinius libro. x. naturalis histo. cuiusmodi auis illa sit his uerbis ostẽdit. Olorum similitudinem onocrotali habent: nec distare existimarẽtur omnino nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal cõgerit: mira ut sit capacitas. mox perfecta rapina sensim

inde in os reddita inferam in aluum ruminautis modo defert. Hæc pulcherrima dictu sunt: sed nihilo plus afferũt utilitatis quam si nihil diceretur. Neq; enĩ satis est audire quod sit auis cygno similis: cũ sit nostratib⁹ cygnis duplo maior: tãetsi illis aliquo modo sit persimilis. Nã quod Plinius scribit nihil ab oloribus distare: nisi faucib⁹ ipsis inesset alterius uteri genus: quid per uterum ipse intelligat satis liquet: nõ tamẽ per nomẽ designatur quod ipse uult. hoc est ingluuiẽ: quæ a græcis prolobos dicitur. Est autẽ ingluuies quẽadmodũ ab Aristotele in. iii. de historia animalium definitur: cutis in amplũ sinuata. qua primũ cibus ingestus cõtinetur incoctus. hæc qua parte iũgitur gulæ angustior est. mox amplior. tũ qua desinit in uẽtriculũ iterũ arctior. de qua Vergili⁹ in. iii. geor. Improbus ingluuiẽ ranisq; loquacibus explet. Hæc inquã in onocrotalo mirũ in modũ est ampla: quippe quæ amphoræ mensurã aut nõ multo minus capiat. de qua Martialis. Turpe rauenatis guttur onocrotali. nam turpe guttur ꝓ magna ingluuie posuit. Turpe enim ꝓ magno aliquãdo accipi notauit Serui⁹ grãmaticus in illud Vergilii. iii. Georgicorũ. Optima toruæ forma bouis: cui turpe caput cui plurima ceruix. & illud ex. iiii. eiusdẽ Armẽta & turpes pascit sub gurgite phocas: utrobiq; exponẽs turpe pro magno. Hanc onocrotalus aqua explet: atq; ore aperto pisculis se obiectat: quos cũ sentit deprehẽsos intra ingluuiem: aquã per oris spiramẽta euomit: atq; ita præda uescitur. ab hoc aquæ uomitu ego suspicor ab hebræis auem cognominatam caath ꝙ caath uomitus interpretatur. & ne quasi de re incognita pluribus disputẽ: duos onocrotalos contigit mihi uidere: alterũ cominus in foro bononiensi: ad uulgi spectaculum publice expositum: alternm eminus ad anæ fluminis ripam: ad cuius uolantis monstrosam magnitudinem uisendam multi mortales concurrerunt Aequiperabat sane mole sua agnum anniculum. Sed cũ nemo sciret auis nomen: quamq̃; alii dicerent se alias consimiles uidisse: ego illis dixi croton in italia uocari. & reuera ita appellabant bononienses. Sed cum onocrotalus interpretetur asinus crepitans: quoniã onos est asinus & crotao crepito: uidetur nomen impositum a uoce quam auis illa edat. quam mihi audire non licuit: propterea quod quemadmodum dixi alterum cominus extinctum alterum eminus uolantem conspicatus sum.

Phase pascha pesach. xxx.

Vid interpreti uenerit in mentē: ut quod ab hebræis dicitur pesach per sama: in exodo atq; aliis in locis instrumenti ueteris interpretatus sit in phase: in testamento nouo græce & latine dicatur pascha. aut quid simile inter se habeāt hæc tria pesach. phase. pascha: ut ausus sit latinus interpres uertere pesach in phase: aut græcus in pascha: uellē dissereret mihi quispiā triū linguarū peritus. Interim uero dicā ego quod sentio: quo ad alius afferat aliquid melius. Sed de phase in primis. p. exile in aspiratū uerti frequēs est apud eos qui de hebræo sermone transferūt in græcū aut latinū. ut pro eo quod hebræi dicūt paro. pasga. pasur per. p. exile: græci primū deinde latini transtulerūt pharaon. phasga. phasur per. ph. aspiratū. & mille alia. seba uero apex qui subiicitur. p. litteræ cū ab illis prope semper per. e. uocalē proferatur: græci & latini plærūq; uertūt in. a. ut pro eo quod illi dicunt per seba semuel zebulon rephaim. nos per. a. proferimus. Quod illi præterea zera geder. ecron per segol; nos zara gader acaron pronūciamus per. a. uocalē. Sama quoq; in. s. uertendum esse nō est dubiū: quæ littera quanquam non multum distet in prolatione a zeta. s. nostro & signia græco respōdet: cū sin & sade uiolenter in illas transferantur: quemadmodū in libello de potestate litterarum ex autoritate Hieronymi demōstrauimus. Illud mirabile quid placuerit interpretibus græcis & latinis heth litteram: quā Hieronymus duplicem aspirationem uocat subiecto patha siue cames uertere semper in. e. litterā ut noah. noe. tarah tare corah. core. iephtah. iepthe. atq; eadem ratione pesach phase. p. subtili in aspiratum. e. in. a. sama in. s. heth subiecto patha in. e. Atqui græci litteris inuersis in pascha uerterūt. Nam heth litterā in chi. suum plærūq; mutant. latini quia talē uocem non agnoscunt nisi tantum in dictionibus græcis: illā prope semper expungunt: aut in simplicem aspirationem uertunt. ut pro eo quod hebræi per heth dicunt haran hori horeb & hebron: græci per suum chi charan chori chore chebron dicunt. at latini expuncta heth littera. aran. ori siue horei ebron siue hebron proferunt. De nominis huius interpretatione nihilo magis est silendum: in quo maximi autores aberrarunt putantes pascha dictum a pascho quod est patior perinde ac si dictio hebraica patiatur etymologiam græcam aut græca latinam. De quo in repetitione quadam nostra disputauimus: monstrauimusq; non posse fieri. hi sunt nō de media plebe: sed ex prima nota. Lactantius. Ambrosius. et ætate nostra Ioannes tortellius aliiq; plures. Atqui Hieronymus cui

magis q̄ reliquis omnibus in litteratura credendum est in sermone de celebratione paschatos: pascha inquit nō est græcū: sicut uulgo uideri solet: sed hebræū esse dicunt: qui linguā utrāq; nouerūt: neq; enim a passione quoniam paschin græce latine dicitur pati: sed ab eo quod transitur. Idē apud matthæū pascha inquit hebraice dicitur phase non a passione: ut pleriq; arbitrātur: sed neq; dicitur pahse a trāsitu maris rubri: id quod ecclesia canit: post transitum maris rubri christo canamus principi: sed quod exterminator uidens sanguinem in foribus israelitarū pertransierit: neq; percusserit illos. Ait namq; scriptura. est enim phase. i. transitus domini. & transibo per terram ægypti nocte illa: percutiamq; omne primogenitum. & sequitur. Cūq; uiderit dominus sanguinem in superliminari in utroq; poste: transcēdet hostium domus: & non sinet percussorē ingredi domos uestras. atq; iterum. & cū dixerint uobis filii uestri: quæ est ista religio: dicetis eis. Victima transitus domini est: quando transiuit super domos filiorū israel in ægypto. Habet autem phase accentū in prima: non ut uulgus putat in ultima syllaba.

Phiton pro pythone. xxxiiii.

ESt in sacris litteris apud hebæos uerbū frequens ob: quod græci interpretes in engastrimython: latini in pythona uerterūt: non in phitonem: ut omnes latini codices habent: cum sit phiton nihili uerbum. aut si pro pythone sit positum: erūt in una dictione tria errata: quæ nulla ratione defendi possunt. Primum quod additur aspiratio. p. litteræ exili. alterum quod detrahitur aspiratio th. litteræ aspiratæ. tertio quod ponitur. i. iota pro ypsilo. quæ uitia inter quadraginta barbarismi species a grammaticis numerantur. Atqui mirum est tantum errorem non fuisse animaduersum a tanta doctissimorū uirorum multitudine: qui diuinæ lectioni operas suas dedicarunt: cum præsertim tam crebra huius uerbi mentio fiat. ut Leuitici cap̄. xx. Vir inquit siue mulier in quibus phitonicus uel diuinationis fuerit spiritus: morte moriatur. In deuteronomio quoq; cap̄. xxiii. Non sit maleficus neq; incantator. nec phitones consulatis. & in. i. Regum uolumine cap̄. xxviii. Saul inquit interfecit eos: qui phitones habebant in uentre. & paulo post dixit saul seruis. quærite mihi mulierem habentem phitonem. & dixerunt ei. Est mulier habens phitonem in endor. & subdit saul uerba ad mulierem. Diuina mihi in phitone: & suscita mihi quem dixero tibi. & de eodem in. i. Paralipo. libro cap̄. x. Mortuus est inquit saul: eo quod

phitonissam consuluerit. In quarto quoque regum cap̃.xxi. de manasse filio ezechiæ regis iuda. Obseruauit inquit auguria & fecit phitones. In esaia quoque cap̃.viii. Quærite a phitonibus & a diuinis qui strident in incantationibus suis. Idē cap̃.xix. Interrogabūt simulachra sua & diuinos & phitones. quibus in locis oībus p phiton. & phitonicus. & phitonissa. in græco ut diximus legitur engastrimythos: quod uerbum ex uerbo interpretari potest uētriloquus: quod gaster interpretatur uēter & mythos fabula siue uerbum: quod in.i. Regum libro expressit interpres: cū dixit qui phitones habebat in uētre. Hos pythonas a quibusdam uocatos Suidas autor est. Engastrimythos inquit: quē nonnulli pythona uocāt. A sophocle uero eūdem appellari dicit sternomanthin: hoc est ex pectore diuinantē. A platone uero eurycleа ab eurycleo quodā uaticinatore: cuius Aristophanes quoque meminit in comœdia cuius index est sphex. hoc est uespæ. Quid nō & Lucas in apostolica historia cap̃.xvi. hunc græce pythonem uocat quāquam refragātibus omnibus latinis codicib9 qui pro pythone phitonem habēt. Puellā inquit quādam habentem phitonem: pro quo in græco est non habentē phitonē: sed spiritum pythonis: neque admittēdi qui dictiones hebraicas in ordinē alphabetariū redegere scribētes phitonē per. f. litterā. neque audiendus sipontinus: qui phitonicos entheatos siue diuinos interpr̃. Nisi forte phytonicos per. y. psilon legit: nomine a planta deducto. sed nihil ad rē de qua agitur plantæ significatio pertinet. Sed uideamus nūc unde diuini siue necromātici dicātur pythones siue pythonis spiritū habere. Est apud poetas fabula celebris: qđ post diuiniū sub Deucalione terra madefacta genuit immēsæ magnitudinis serpentē quem dixere pythonem: dictū a pythin quod est putrescere ex eo quod ex terra putri sit ortus aut in putredinē solutus. Hūc apollo traditur sagittis cōfecisse. de quo narratur ab Ouidio fabula per longa in primo Metamor. & Lucanus in. v. Matris adhuc rudibus pæan pythona sagittis explicuit. Hinc apollo uictor instituit sacros celebri certamine ludos. Pythia perdomitæ serpentis noīe dictos. Hinc pythius apollo & pythiæ apollinis uates: quæ illi9 spiritu raptæ futura aut occulta dicebāt sedētes in tripode ex corio eiusdē serpētis inducto. Hic nimirū est serpens ille de quo scriptura dicit qđ erat callidior cūctis aīalibus terræ. & de quo scribit Suidas his uerbis: quod pythonis dæmonii diuini accessu mulieres entheatæ prædicebāt futura. De pythia sacerdote Strabo libro de situ orbis. ix. ubi de phocide regione urbe delphis. parnasso mōte. Autores

inquit certi memorãt diuinũ ipsum domiciliũ profundã esse speluncã:nõ admodũ ore lato patentẽ:inde aurã quidẽ referri sacro efflante numine: excelsum aũt ostio imminere tripodem:quẽ cũ pythia cõscẽderit:hausto diuinationis spiritu dei respõsa referre & metro & oratione soluta. Eadem propemodũ & Iustinus libro.xxiiii.narrat. & Lucanus in.v. Vt uidit pæan uastos telluris hiatus. Diuinam spirare fidẽ uentosq́ loquaces Exhalare solũ:sacris se condidit antris Incubuitq́ adyto.uates ibi factus apollo.& non solum uates sed uatum quoq́ numẽ.nã quattuor res maximæ decernũtur illi.diuinatio:sagittãdi peritia. musica & ars medicamentaria.& quẽadmodũ pythiæ ab apolline pythio sunt cognominatæ:ita & phoebades a phoebo.Lucanus.Nõ inquã plenior artus phoebados irrupit pæan. Fœminas uero has diuinatrices quas diximꝰ engastrimythos a græcis appellari philochorus in.iii.de diuinatione libro scribit solitas quoq́ fuisse carminibꝰ mortuorũ animas ex inferis excitare.Suidas q̃q́ ubi de engastrimytho affert illud ex.i.Regũ de pythonissa quæ samuelis animam defuncti elicuit.Hieronymus quoq́ in illud Esaiæ cap̃.xix. Per hæc inquit uerba significat magorũ necyomantiam per quã animas euocare dicũtur & tenues umbrarũ immo dæmonũ audire uoces. Deniq́ ꝑ pythone aquila magũ interpretatus est:qui hebraice dicitur ob.pro quo septuagiuta de terra loquẽtes transtulerunt.Hæc hieronymus.

Porphyrio. xxxv.

INter aues quibus per mosen deus prohibet hebræos uesci rachan enumerat: quem interpretes græci & latini in porphyrionẽ uerterũt.Scribit nãq́ in Leuitico cap̃.xi. hæc sunt quæ de auibꝰ comedere non debetis & uitãda sunt uobis. & postea quã aliquot enumerauit subdit.cicnum & onocrotalũ & porphyrionem. Atq́ iterũ in Deuteronomio hoc est secũda lege ubi eadẽ uerba sed alio ordine repetuntur.Aues inquit immũdas ne comedatis aquilã scilicet & gryphẽ & subdit ibin & mergulũ porphyrionẽ & nycticoracẽ. Sed neq́ hebræi hodie sciũt quid sit rachan.neq́ aliquis ex græcis aut latinis autoribus quos mihi cõtigit aut legere aut audire mihi qđ aiunt ad manũ monstrare potuit:quæ auis aut cuiusmodi sit porphyrio.meminit illius Martialis in disticho cuius index est porphyrio. meminit Aristoteles in tertio de historia animaliũ uolumine: sed neuter illũ ante oculos ponit. Plinius certe luculẽtissime libro naturalis historiæ.x.his uerbis porphyrionem describit.Bibũt aues suctu cæteræ:porphyrio solus morsu bibit.

Idē ex proprio genere omnē cibū aqua subinde tingens: deinde pede ad rostrū ueluti manu porrigēs, rostra iis & prælōga crura rubēt. Satis aperte Plinius porphyrionē nobis ante oculos ponit: sed nihil mirū est ignorari auem quæ sit paucis cognita. Sed cū in bætica mea turdertania maxime in qua est patria mea nebrissa: hæc auis sit familiarissima: atq; in singulis prope domibus habeatur in deliciis: quæ me ratio ab ignoratione rei notissimæ: ac sese oculis omniū nebrissensiū cotidie ingerētis excusare potest: aut q̄ dari uenia in plano solo cespitanti? Nā in eo opere in quo dictiones græcas & latinas in uoces hispanas atq; hispaniēses interpretatus sum: porphyrionem esse dixi auem alas rubras habentem atq; rursus phoenicopterum alas quoq; rubras habentem dixi: quasi idem esset porphyrion quod phœnicopterus. Sed in utroq; me etymon decepit. In altero quod porphyra est purpura. in altero quod phoeniceus est puniceus. Postea tñ longa experiētia didici porphyrionem esse quē uocant in bætica mea calamon. Phoenicopterū uero quem appellant flamenco. utrūq; sæpe uiderā atq; sæpe nominari audierā: sed quēadmodū Arius barbosa meus in quodā epigrāmate de me testatus est ex uerbis Plinii in procemio naturalis historiæ. Arduū est nomina rebus & res nominibus reddere: idq; non modo in iis quæ sunt a nobis remotiora: uerum etiam ex iis quæ iter manus oculosq; uersantur.

Scruta quæ sunt. xxxvii.

Ngelus politianus pace aliorū dixerim: nostro sæculo uir omniū eruditissimus in prima quā unicā uidim⁹ centuria obseruatione tricesima his uerbis scribit. Vocabula quæpiā sunt ita rara inuentu: ut si iterū in ea incidam⁹ ob id fecisse operæpreciū uideamur: q̄m singularia credebātur. sicut inquit scruta dixit Horati⁹ in hoc uersiculo ex pri. epistolarū. Vilia uendentē tunicato scruta popello. dixit iterū Sidonius apollinaris libro epistolarū. vii. per hæc uerba. Nunc quædā friuola: nūc ludo apta uirgineo scruta donabat. Sed hominis diligētiā admiror: qui neq; dixit scrutū quid esset: & quod putauerit post Horatium Sidonium modo Apollinarē eo uerbo usum. Nam & Hieronymus bis id uocabulum posuit: primo in. iii. Regum libro. cap̄. x. negociatores inquit uniuersiq; scruta uendentes. Atq; iterum in Neemia. cap̄. iii. Post mesollam ædificauit Melchias filius aurificis usq; ad domum nathinæorū & scruta uendentium: pro quo mendose in recentioribus libris scuta uēdentium utrobiq; legitur. Hinc ars scrutaria eorum qui scruta uendunt:

ut apud Apuleiũ in.iiii. de asino aureo. Vos inquit per balneas & aniles cellulas reptantes scrutariã facitis. Quid uero scrutũ significet nõ possumus uno uerbo mõstrare: sed quãtum ex uaria lectione colligimus scruta sunt merces uiles minutæ aptæq; potius ludis q̃ seriis rebus. & scrutarii huiusmodi res uẽdẽtes: quos hebræi roolim uocant. Hieronymus in scruta uẽdentes uertit. uulgus buhoneros appellat: ipsasq; res baratiias nominat. hinc est uerbũ scrutor. aris. pro eo quod est scruta & huiusmodi res implicitas & cõfusas explicare: ea forma qua a rima hoc est fissura inclinatur rimor. aris. p eo quod est quasi per rimas aliquid inquirere.

Scutulata. xxxviii.

N psalmo quadragesimo quarto qui est apud hebræos quintus & quadragesimus: pro eo quod hebraice legimus lircamoth: Hieronymus interpretatur in scutulatis. in editione uulgari habetur circumamicta uarietatib9. In quo duplex est diuersitas ab hebræo: altera uersuum distinctione: altera in uerbis. Ordo namq; in hebræo hic est. Omnis gloria filiæ regis intrinsecus: fasceis aureis uestita est. & sequitur alter uersus. In scutulatis ducetur ad regẽ: uirgines sequẽtur eã. amicæ eius ducẽtur illuc. In editione cõmuni aliter. Omnis gloria eius filiæ regis abintus in fimbriis aureis circũamicta uarietatibus. Hic interpungẽdo subditur alius uersus. Adducẽtur regi uirgines post eam: proximæ eius afferẽtur tibi. Omitto nũc alias diuersitates in uerbis & in sentẽtiis: uenio ad illã quod pro circũamicta uarietatibus Hieronymus ex hebraica ueritate interpretatus est in scutulatis. Pro uarietatibus nãq; non est qui nõ intelligat uestes diuersicolores: aut polymitas: aut segmentatas: quæ tamẽ uestes sint scutulatæ pauci nouerũt. Scutulatarũ quoq; uestium fit mẽtio in Iezeciele. Cap̄. xxvii. Propter multitudinẽ inquit operum tuorũ guttam. purpurã. scutulata. byssum. & sericũ proposuerunt in mercatu tuo. Scutulatorũ quoq; meminit Iuuenalis dicẽs. Cerulea indutus scutulata & galbana rasa. Cũq; ex lircamoth uerbũ ex uerbo interpretetur in uacuitatibus: quod genus uestis intelligendum sit hoc in loco uideamus. Scutulata uestis ut inquit Varro dicta est quasi sit uelut scutulis quibusdã distincta. Plinius quoq; libro. viii. ubi de textrina plurimis liciis texere quæ polymita appellãt: alexãdria instituit: scutulis gallia diuidere. & pauloante: quã sola ars ait scutulato textu cõmendat. Sed scutula illa quẽadmodũ sint effigiata nõdũ liquet: an uidelicet colorũ uarietate:

an liciorũ permutatione:nũc expressa:nunc depressa: ut in mappis fieri uidemus. Ego uero quãtum assequi possum coniectura sic existimo: scuta illa ex inanitate filamenti in maculas esse formata:idq; ex liciorũ subductione fieri: quemadmodũ etiã nũc uidemus ex filorũ incisione sindones & mantilia in uarias picturas foraminari. Cur uero id existimẽ mouet me id quod Plinius libro.xi.scribit agẽs de generib9 arachneorũ: inter quos scutulatorẽ quoq; enumerat. Texere inquit a medio incipit circinato orbẽ subtegmina adnectẽs:maculasq; semper paribus interuallis sed subinde crescẽtibus ex angusto dilatãs insolubili nodo implicat.quãta arte celant pedicas scutulato rete ad capiẽdas muscas circa grassantes? Vides a plinio retis maculas appellari scutula. Accedit sermo hebræ9 qui eiusmodi foraminulentas uestes recamoth. i. uacuitates siue inanitates uocat.

Sedere ad dextram. xxxix.

CVm apud oẽs nationes usitatissima sit cõsuetudo ut qui sedet siue incedit ad dexterã alicuius obtineat locũ priorẽ: quid sibi uult quod in psalmo.cix. legimus Dixit dominus dño meo: sede a dextris meis. nã cũ psalmus ille in sensu etiã litterali de christo intelligatur: sintq; uerba patris ad filiũ:quid incõgruentius dici potest:aut quid magis indecorũ quã quod filius priorẽ occupet locum? Neq; solum hic sed mille aliis in locis scriptura sacra testatur christum ad dexterã patris sedere: qui tametsi natura patri est æqualis:qua tamẽ fili9 & qua homo est cedere debuit patri primã sedẽ. Scio hũc locum a theologis exponi solere a dextris:idest in bonis potioribus.expositio certe nimis uiolẽta:atq; male cohærẽs. Quod si ad dexterã sedere honorificentius est:cur in eodẽ psalmo subiũgitur dominus a dextris tuis? aut quid sibi uult hæc dexterarũ permutatio:quod & Augustinus subdubitauit. Legimus præterea in.iii. Regũ libro cap̃.ii. de bethsabe cũ uenisset ad Salomonem filiũ nuper regno potitum:quod sedit rex super thronũ suũ & quod positus est thronus matri regis & sedit ad dexterã illi9. Illud quoq; ex psalmo.iiii.&.xl. Astitit regina a dextris tuis ĩ uestitu deaurato. Neq; enim tantum reuerentiæ filius debet matri aut sponsæ spõsus:ut si ad publicum magistratum peruenerint matri aut sponsæ in aliorum maxime conspectu priores sedendi partes concedant. Iure igitur factum est q Qu.fabius maximus cõsul cum pater proconsul equo uehẽs illi obuiam processisset imperauit lictori ut iuberet patrẽ ex equo descẽdere:qui iussus paruit:filiũq; collaudauit:quod dignitatem imperii retinuisset. Ego

uero cum hanc ordinis sedēdi indignitatem mecum sæpius reputarem: subiit mihi quædā suspicio aliū fuisse apud antiquos sedendi ordinē quā qui sit nostris temporibus: ut uidelicet qui sederet ad sinistram esset potior eo qui sederet ad dexteram: id quod postea multis argumentis fuit mihi exploratū atq; cōpertum. Sed qua uia in eam cogitationem peruenerim paucis mihi narrandū est. Principio ꝙ illi qui potētiores affectabātur siue armati siue inermes tum satellites. tū stipatores. tum laterones siue latrones fuisse dictos: eosdēq; apud autores dici aut tegere latus. aut claudere latus. aut cingere latus. Horatius in secūdo sermonū. ut ne tegā spurco damæ latus? Iuuenalis. Diuitis hic serui claudit latus ingenuorum filius. Ouidius. iiii. de pōto. Dumq; latus sancti cingit tibi turba senatus. Latus quoq; intectū siue nudū dicebatur illius quem nemo comitaretur. Ambrosius in sermone de obitu fratris sui. quod si quādo sine altero prodeūdum fuit: intectū latus putares. Seneca libro. iii. epistolarū. Nudū erit latus: incomitata lætitia. Is præterea qui aliū comitabatur: dictus erat ire exterior. Cui uero præstaretur comitatus: ire interior. Horati9 ubi supra Ne tamē illi tu comes exterior si postulet ire recuses. & subdit uerba quæ supra retulimus. ut ne tegam spurco damæ latus? haud ita troia me gessi. Ouidius libro. v. fastorū. & medius iuuenū nō indignātibus ipsis ibat: & interior si comes unus erat: de sene loquitur cui debetur honos a iuuenibus. Atqui restat probandū quod exterior is dicatur qui sit ad dexteram alicuius: & interior qui ad sinistrā. Seruius grammaticus enarrans illud Vergilii ex. v. æñ. Radit iter leuū interior: exponit pro sinisterior. citatq; Ciceronē dicentē in quē omnia intus. & Salustiū in. ii. historia. introrsus prima asiæ bithynia est. ubi Cicero intus & Salustius introrsus pro sinistrorsus acceperūt. Horatius quoq; in. ii. sermonū. Interiore diem gyro trahit: ire necesse est. ubi interiore ꝓ sinisteriore ponitur: quod meridies mūdi pars sinistra est: quēadmodū septētrio dextra. Lucanus in. iii. pharsaliæ. Ignotū uobis arabes uenistis in orbē umbras mirati nemorū non ire sinistras idest meridionales etiā in æstate. Ouidius quoq; in. ii. meta. Neu te dexterior tortum declinet ad anguē. Neue sinisterior pressum rota ducat ad aram. Atqui anguē inter duas arctos in morē fluminis labi & aram ad meridiē sitam esse nullus poetarū sed neq; astrologorū ignorat. Colligamus igitur ex iis quæ diximus eū qui sit alteri9 comes claudere aut cingere aut tegere latus atq; eidem ire exteriorē hoc est ad dexterā illius. Cuius uero latus clauditur cingitur tegitur ire interiorē hoc est ad

sinistrā: qui locus erat dignitate præstātior. Est præterea nō contēnēda quædam ratio sumpta ex eo quod legimus Paulū apostolū datum comitem ad dexterā petri: quod in illorū imaginibus disponēdis pictores obseruant: & in diplomatis pontificum sigillo munitis animaduertimus ut Paulus semper sit Petro dexter. Nūquid tanquā in potiori loco? Absit ut apostolorū principi alter quiuis præferatur. Nam quid sibi uult gladius ille quem Paulus habet strictum: nisi quod est Petri comes stipator atq; satelles? Huius antiquitatis ignarus Thomas in illud Apostoli ad galatas cap. i. qui suscitauit eū a mortuis: cū nō haberet quid diceret: ad commentum illud cōfugit: quia præsens inquit uita significatur per sinistram: futura uero per dexteram. inquātum ista est cœlestis & spiritualis: illa uero tēporalis: ideo petrus qui uocatus a christo adhuc in carne mortali posito ponitur in bulla papæ in sinistra parte. Paulus uero quia uocat⁹ a christo iam glorificato: ponitur in dextra parte. Reliquū est ut ad quæstionē Augustini de permutatione dexterarū respondeamus. Ille nāq; ut est in rebus quæ ad nostrā religionē pertinēt nihil affirmātis academiæ imitator uidetur illā non penitus explicasse. Nos uero ex iis quæ in superioribus dicta sunt respōdemus: qđ aut pater sedet in throno maiestatis suæ: & ita iubet filiū sibi a dextris hoc est in secundo loco sedere: aut præstat se filio tanquā stipatorē protectorēq;: & tūc reponit filiū in primo hoc est in tutiori loco & sic dictū est dominus a dextris tuis: unde subdit: confregit in die iræ suæ reges. Atq; iterū in psalmo. xv. Prouidebā domino in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commouear.

Symbolum quid. xl.

X falsa nominū etymologia multi etiā ex uiris doctissimis in miserādos errores lapsi sunt: ut in uerbo symbolum: putātes quod diceretur a syn quod est con: & bolos qnēadmodum ipsi interpretantur bucella: finxerunt nescio quæ somnia: & quæ nusquā apud autores legūtur idoneos: Post ascensionē dñi siue post spiritus sancti missionē apostolos in unū locum congregatos cōposuisse symbolum. ita ut quisq; illorum singulos fidei articulos contulerit: ut Petrus primū. alter secūdum. alius tertium: & deinceps alii suos bolos dederint: quo nihil ineptius sed neq; puerilius excogitari potest. Ego namq; non diffiteor ex cōmuni apostolorū cōsensu siue illorum centū uiginti quos suo aduētu spiritus sanctus afflauit: symbolum fuisse compositum: illud uero qđ suā quisq; particulā cōtulerit neq; est credibile neq; uerisimile.

In iis enim quæ multorum decreto constituuntur: non unusquisque suum uerbum siue orationem dicit: ut inde quasi senatus consultũ conficiatur: sed omnes eãdem rem sentiunt: aut uno sententiam dicente cæteri pedibus manibusque in eãdem sententiam eunt. Sed decepit illos etymologia: quod bolus esset bucella putantes: non minus ridicule quam in uerbo diabolus: quod dicatur a dia quod est duo & bolus: cum potius interpretetur calumniator a diabalin quemadmodum symbolum collatio a diabæno: quod est confero. Sed qua de causa apostolorum symbolum sit uocatum Ruffinus presbyter aquileiensis in expositione symboli ad Laurentium papam multis uerbis exponit. quæ libuit hoc in loco apponere: ut autoritate tanti uiri permoti desinant somniare iis de rebus quæ ad historiæ fidem pertinent. Tradunt inquit maiores nostri quod post ascensionem dñi cum per aduentum spiritus sancti supra singulos quosque apostolos igneæ linguæ sedissent: ut diuersis uariisque linguis loquerẽtur: per quod eis nulla gens extranea nulla linguæ barbaries inaccessa uideretur & in uia: præceptum eis a domino datum ad prædicandũ dei uerbum ad singulas quemque proficisci nationes. Omnes igitur in uno loco positi & spiritu sancto repleti breue istud futura sibi prædicationis indicium in unum cõferendo quod sentiebat unusquisque cõponunt: atque hanc credẽtibus dandã esse regulam statuunt. Symbolũ autem hoc multis & iustissimis ex causis appellari uoluerunt: symbolum enim græce & indiciũ dici potest & collatio: hoc est quod plures in unũ cõferũt. Id enim fecerũt apostoli in his sermonibus in unum cõferendo quod unusquisque sensit. Indicium autẽ uel signum idcirco dicitur: quia in illo tẽpore sicut apostolus Paulus dicit & in actibus apostolorum refertur: multi ex circumuenientibus iudæis simulabant se esse apostolos christi & lucri alicuius uel uẽtris gratia ad prædicandum proficiscebantur. Idcirco istud indicium posuerunt: per quod agnosceretur is: qui christũ uere secundum apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hoc obseruari ferũt: quoniam & armorum habitus par & mos unus est atque eadem instituta bellãdi: ne qua belli subreptio fiat: symbola distincta unusquisque dux suis militibus tradit: quæ latine signa uel indicia nuncupantur: ut si forte occurrerent quis de quo dubitetur: symbolum prodat si sit hostis uel socius. Ex his Ruffini uerbis satis colligitur & unde dicatur symbolũ: & quod a pluribus constituatur simul: & in quos usus ordinetur hoc est sit quasi belli tessara.

Simila & similago. xliiii.

INueniũtur in sacris litteris frequenter hæc duo uerba simila & similago. ut in Leuitico cap̃. ii. cũ obtulerit oblationẽ sacrificii dño: simila erit eius oblatio. & ibidẽ cap̃. vi. Hæc erit lex sacrificii. tollet sacerdos pugillũ similæ. & centum aliis in locis. Hinc similago dicitur ea forma qua a farre farrago. a plũbo plũbago: cũ idem sit simila qđ similago. ut Eccli. cap̃. xxxv. Retribuet gratiã: qui offeret similaginẽ. & ibidẽ cap̃. xxxiii. Da suauitatẽ & memoriã similaginis. Sed quid ea uerba significẽt: nõ uocabulorũ interpretes: nõ sacrarũ litterarũ enarratores: nõ deniq; medici: quorũ scire hæc maxime intere erat addiuinarũt oẽs ad unũ dicẽtes esse florẽ purgatæ farinæ: hoc est pollinẽ illã subtilissimã quæ ex setaceorũ cõcussione resoluitur atq; euolat: aut farinã per sericea cribra purgatissimã. Georgi9 merula delicias triticeæ farine dixit esse: qđ & ego fateor: sed nõ quas ipse putauit. ille nãq; reliquis oĩbus uidetur subscribere dicẽtib9 esse farinã illã purgatissimã delicatissimãq;. Ioannes baptista qui ex nostræ tẽpestatis scriptoribus uult uideri diligentissimus: plurimum aberrat putans esse gen9 leguminis. Sed nos quid simila sit breuiter dicam9. Granũ tritici molitũ in tres partes resoluitur in cutẽ illã tenuẽ: quã furfures medici. Plini9 & Columela saluiatũ appellãt: reliqui farinæ purgamẽta. In nucleũ hoc est semẽ illud dulce & glutinosum in medio sinu grani: qđ est genitale semẽ unde erũpit radix atq; tritici herba primũ: ac deinceps calamus. In corpus deniq; qđ defendẽdi seminis gratia est a natura excogitatũ: & qđ cadẽs in terra moritur. ut dicit saluator Ioannis cap̃. xii. Hoc friabile est atq; in farinã resolubile: cũ semẽ lẽtore suo uix resolui possit. Farina igitur ex tritico his trib9 cõstat. saluiato. semine. corpore. q̃ cũ setaceo excernitur. ut dicit Vergili9 in moreto. subsidit syncera foraminibusq; liquatur emẽdat a ceres. Reliqua duo eminẽt. q̃ rursus in eodẽ setaceo cõcussa sup̃natat saluiatũ. semẽ uero suo põdere it pessum. atq; ita ex crebra setacei cõcussione secernitur saluiatũ a semine. & hoc est quod nos asseueram9 dici similã illã ex qua sibi offerri sacrificii oblationẽ de9 ĩ scriptura toties exigit: & ad multos mortaliũ usus accõmodatã: ut dicit Martial'. nõ poteris similæ dotes numerare nec usus pistori toties cũ sit & apta coco. Ex ea namq; cõficiũtur panes nõ modo gustui iucũdissimi: sed qđ ad alimẽti rationẽ pertinet firmissimi. Nã qui ex polline cõficitur ut inquit Celsus libro. ii. infirmissim9 est unde panis autopyros a quo simila nõ est excreta. quẽadmodũ secũdari9 quẽ Trãquillus dicit Augustũ appetisse: in quo saluiatũ a simila non est

secretum. Astipulātur huic meæ assertioni hebreæ litteræ: quæ ubicunq; nos habemus similam illi habent soleth per sama litteram. Interrogati uero hebræi quid soleth sibi uelit: acemit dicunt. atqui in bætica mea acemit uocant: id quod ego similam dico: ex qua in festorum celebritatibus faciūt delicatissimos panes: quales sibi deus offerri uult Leuitici cap̄. xxiii. & .xxiiii. & mauri atq; æthiopes qui apud nos degunt: suum illum peculiarem cibum concinnant: quem sine honoris præfatione nominare non licet: alcuzcuz appellāt. Astipulātur quoq; tarraconēses quos opici aragonē ses dicūt: paucis litteris mutatis semola pro simila uocāt. Temperatur autem cibus ille oleo melle aromatisq;: cuius sapori sacræ litteræ assimulāt panē illum angelicum qui de cœlo cadebat. Exo. xvi. Erat inquit mana quasi semē coriādri albū. gustusq; eius quasi similæ cū melle. Frigebatur aūt & oleo. ut in. ii. Reg. cap̄. vi. & in paralipomenis. dedit dauid uniuersæ multitudini similā frixā oleo. Sidoni9 quoq; apollinaris. similā frictā in quadā cōtinētiæ sartagine. De similagine quod idē est Serenus additur excussus dulci similagine furfur. & Cato de re rustica. Selibram similaginis indito. Illud tū aduertendum quod cū sint multa tritici genera quæ Plini9 & Columella ad tria reducūt: robum: silignē: & trimestre: in duobus ultimis uix posse dignosci similam. In robo uero ruuion hispani uocāt: nō ubiq; facile posse discerni: in bætica uero mea quā facillime.

Sin pro sed si. xliiii.

Aurētius Valla libro elegātiarū secūdo. Sin inquit per si nūq; in prima parte collocatur: sed in secūda: ubi fere est duorū oppositio. affertq; in testimoniū illud Terētii ex andria. Si illum inquit relinquo eius uitæ timeo. sin opitulor huius minas. Illud quoq; ex eodē si hoc celetur in metu. sin patefit: in probro siem. Vergilius quoq; primo geor. At si uirgineum suffuderit ore ruborē uentus erit: uēto semper rubet aurea phœbe. Sin quarto exortu nāq; is certissimus autor. & fere apud autores semper eodē modo hanc particulā inuenies positam. In sacris quoq; litteris frequenter idem est illius usus. ut Genesis cap̄. iiii. Nonne si bene egeris recipies: sin autem male: statim in foribus peccatum tuū aderit. Exodi quoq; cap̄. xxi. Si seruus habēs uxorem fuerit: & uxor egredietur simul. sin autē & dominus dederit illi uxorem &c. Leuitici preterea. xiiii. Si creuerit in cute lepra contaminabit eā. sin aūt in loco suo cādor steterit: & quæ sequuntur. In eodē quoq; uolumine & Numerorū & Deuteronomii semp in eadē significatione reperies.

In tertio quoq; Regū cap.i. Si fuerit inquit uir bonus: nō cadet nec unus quidē capillus eius in terram. sin autem malū inuentū fuerit in eo morie-tur. Est etiā ut ait Valla quādo sin unum reperitur: sed quod secundi loci uim obtineat: neq; tamē superiori si respōdeat. ut apud Vergi. ii. Georg. Me uero primum dulces ante omnia musæ Quarum sacra fero ingenti perculsus amore Accipiāt. cœliq; uias & sydera mōstrent. & sequitur Sin has ne possim naturæ attingere partes. Salustius quoq; Imperat & præcio insidiatores massinissæ. areāt ac maxime occulte sin id parū ꝓcedat: quouis modo numidam interficiat. In sacris præterea litteris eodē mo-do. Gen̄. xxiiii. accipies inquit uxorē filio meo isaac. Respōdit seruus. sin noluerit mulier uenire mecū in terram hanc: nunquid reducere habeo fi lium tuū ad locum de quo tu egressus es? subintelligitur nāq; si uoluerit mulier uenire mecū. & tūc sequitur sin noluerit uenire. Exo. quoq; cap̄. x. dimitte populū meū ut sacrificet mihi. & tunc subintelligendum quod si feceris nihil tibi inferā mali. & tūc sequitur. Sin autē resistis & non uis dimittere eū: ecce ego inducam locustam &c. & infra cap̄. xii. tollat unus-quisq; agnum per familias & domos suas. sin autem minor est numerus quā sufficere possit. &c. subauditur nāq; si familia est tāta q̄ possit agnum absumere. Et infra cap̄. xvii. Cūq; leuaret moyses manus uincebat israel. sin autē paululū remisisset: superabat amalech. tantū enī ualet cū leuaret manus quantū si leuaret manus. Item leuitici cap̄. v. Offerat de gregibus agnum siue caprā. subaudi si habuerit. deinde infertur. sin autem non po terit offerre pecus: atq; pari modo aliis compluribus in locis. Quare sin utrobiq; pro sed si est accipiendum. nam particula autem completiue ponitur cum in uoce sin contineatur. Quod uero sin pro si non accipi aliquando possit nusquā apud autores legitur: id quod frequenter in sa-cris litteris reperias. Sed recte an perperam alterius loci est disputatio. Ecclesiastici cap̄. v. Si est tibi intellectus responde proximo. sin autem sit manus tua super os tuum. sin posuit pro sed si non. Primo quoq; Macha beo. cap̄. xv. Tradite inquit ciuitates quas occupastis: sin autem uenimus & expugnabimus uos. Lucæ. xiii. Et si quidem fecerit fructum subaudi excoletur ficuus illa. et tunc infertur: sin autem in futurum succides eam. & Apoca. cap̄. ii. Pœnitentiam age & prima opera fac. sin autem uenio ti bi & amouebo candelabrum de loco suo. quibus in locis omnibus sin ꝓ sed si non nimis uiolenter accipitur.

Egimus libro Regum.iiii.cap̄.vi.de cratere siue concha illa ænea quā præcepit fieri Salomon.fecit mare fusile decē cubitorum.& paulopost.duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles.Omnes quos ego unquam uidi exponūt histriatarum pro historiatarum.quasi in ipsis ordinibus essent historiæ aliquæ sculptæ quod nō lōge est a uerisimilitudine. Sed quod histriatarum pro historiatarum interpres posuerit est qnidē nouum atq; inauditum: cum præsertim in hebræo nihil tale cōtineatur.Ex quo fit ut suspicer non histriatarum sed striatarum debere legi.Est quidē stria apud uitruuium in sculpturis partes quæ prominent & quasi quædā femora siue illa sint colūnarum siue fornicum.has græci exochas uocāt.Contra uero partes cauæ quibus striæ prominent strigiles dicuntur uitruuio. ut libro.iiii. Circa strigilium inquit caua & angulos striarum. Idem libro.vii.canaliculas earū quæ strigiles appellantur utrūq; ductum a stringendo siue strigando hoc est poliēdo.Plinius de fungis libro.xxii.rimosa inquit stria.nam fungos nemo ignorat esse striatos & in ipsa stria rimosos.Hinc striata dicūtur canaliculata & tumorem mediarum partium quas diximus strias appellari. Apuleius.x.meta.striatam inquit gerens frontem pro rugis sulcatam.Plinius libro.xxi. Candor lilio eximius foliis foris striatis.habent enim lilia uenas prominentes in modum striarum. Idem libro.ix. de generibus concharum quasdam striatas appellat.i.a parte exteriori canaliculatas quales plerasq; uidemus.De quibus Plautus in rudēte.captamus cōchas plagusias striatas.Sidonius quoq; apollinaris. Latus utrūq; senis cauatur striaturis.

Stibium. xliiii.

N quarto Regū libro cap̄.ix.legitur qđ Iezabel uxor Achab regis depinxit oculos suos stibio. Itē in Ieremia cap̄.iiii. Cū uestieris inquit te coccino: cū ornata fueris monili aureo: & pinxeris stibio oculos tuos:frustra cōponeris. Ex iis qui hæc loca exposuerunt nemo intellexit sed nec suspicatus est quid stibium sit. Nicolaus mamotrectus & catholicus cerusam interpretātur.Cantor parisiensis esse instrumentum putat quo mulieres pilos superciliorū trahūt. uolsellas id latini appellāt. Archiepiscopus cāturiēsis quod est color:sed nō cōtrahit illū ad speciē ut dicat qui color sit. Hugo cardinalis quod est unguenti genus:quo tincta facies efficitur rubra: uolens opinor purpurissum significare.Quis uero sane mētis diceret quod sit cerusa? aut quæ

unquam fœmina ornatus causa medicamēto albo circa oculos usa est: nisi forte neq̃ ipsum cerusæ nomē quid esset intellexerūt: cū sit albor ille ex plūbo derasus quē græci psimithiū uocāt: dictū a psimmithoo quod est colore albo linire siue fricare. Sed neq̃ purpurissum potest intelligi: cum nihil minus ad oculorū pulchritudinē faciat: quā ullum rubricæ genus. Nā qui uolsellā dixit esse stibiū haluncians dixit: quia oculorum facta fuit mentio. Quid igitur stibiū sit Plinius libro.xxxiii. manifeste ostēdit. in metallis inquit argenti inuenitur spumæ lapis candidæ nō tamen trāslucētis stimmin appellant. alii stibium. alii alabastrū. aliqui larbason. uis ei⁹ restringere ac refrigerare. principalis autē circa oculos. Nāq̃ ideo & platyophthalmon id appellāt: quoniā dilatet oculos: & fluctiones inhibeat. Quod uero Plinius dixit lapis spumæ cādidæ. i. albicātis: illud est anteq̃ teratur. nā tritus in nigrorē uertitur fuligini similē. Hieronymus ad furiā nō habuit crispātes mitras neq̃ oculorū orbes stibio fuliginatos. Nondū fortasse expressimus quid stibium sit. est quod uulgus medicorū appellat antimonium. quod hispani alcohol. Quod uero stibiū sit antimoniū testatur Galeni interpres qui semꝑ stimmin antimoniū interpretatur. Iā uero stimmin & stibiū & alabastrum & larbason & platyophthalmon synonyma esse satis ex Plinio colligitur. Decipiuntur ergo tempestatis nostræ medici accipiētes stibiū pro chalcocaumeno. i. pro ære cōbusto hoc est alhadida: ex eo fortasse decepti quod æs cōbustum & stibiū cōmune sit medicamentū oculorū. Lusit diuus Gregorius in calce cōmentariorū quos scripsit in librū Iob exponēs nomē tertiæ illius filiæ hoc est cornu stibium quasi esset compositū a cornu & tibia instrumētis musicis. cū sit a cornu & stibio hoc est gutto corneo in quo reponitur stibium: ut sit cornustibium hispane alcoholera. Nam & in libro Regū & in Paralipomenis & Ieremiā apud hebræos puth hoc est stibiū legitur. & in Iob ceren hapuch. i. cornu stibii. nec minus in hoc hebræi decipiuntur qui pro hapuch per. p. exile habēt haphuc per ph. aspiratū. itaq̃ pro stibio interpretatur intortum: sed ego magis credo interpreti Hieronymo atq̃ adeo rationi: quam hebræorum litteraturæ.

Talitha & tabitha. xlv.

Cribit Marc⁹ euāgelista cap̄.v. quo pacto saluator noster suscitaturus iairi filiā archisynagogi præsens puellæ manum dixit tabitha cumi. & subdit euāgelista quod interpretatū puella tibi dico surge. Scribit præterea Lucas in apostolica historia cap̄.ix. qđ in ioppe phoenices oppido fuit quædā fœmina noīe tabitha q̄ interpretatata dicitur dorcas. Cū igitur utrobiq̃ eadē sit litteratura: ne

cesse est in alterutro loco esse mēdū: aut uocabulū apud aramæos utrūq; hoc est puellā & dorcada significare. Cōsulto itaq; magistro Paulo uiro utriusq; linguæ aramæā dico atq; hebraicā erudito: & qui ab hebræis codicib⁊ perquā reuerēdi pr̄is protomystæ toletani præest: hoc ab eo respōsum accepi: aliud esse apud aramæos talitha p. l. litterā in secūda quodq; in Marco legitur: aliud tabitha p. b. de qua in actib⁊ apl̄orum. illud nāq; significare puellā: hoc uero capreā siue dorcada. Quare recte utrobiq; interpretati sunt euāgelistæ. Euoluim⁊ deinde græcos codices: atq; offendimus uerū esse qd̄ magister Paul⁊ enūciauerat apud Marcū scriptū esse talitha: apud Lucā uero tabitha. Sed ne mihi hac de re scrupulus ullus relinqueretur: excussi Remigii atq; Hieronymi interp̄tationes ex hebræo in sermone latinū: offendiq; utrūq; nomē interpretatū. tabitha cū ageretur de noībus post primæ syllabæ a finalē incipiētib⁊ secūdā a b. lr̄a. Talitha uero in puellā cū ageretur de noīb⁊ habentib⁊. l. lr̄am post. a. Tāctsi fuerūt ridiculi q ꝓ talitha scripserūt tabitha cū in dictiōe sup̄iori immediata sit talim in inferiori talme: unde fit ut ex rōne ordinis debeat scribi talitha. S; cū talitha sit puella: cumi surge: ambigeret fortasse q̄spiā unde cōflatū est qd̄ euāgelista īteriecit: tibi dico. Neq; em̄ in sermonis serie cōtinetur. Hieronym⁊ de optimo gn̄e interpretādi scribēs similē huic quæstionē ad septuaginta īterpretū uolūtatē refert: q ꝓ eo qd̄ apud hebræos ex prīcipio p̄i. xxi. legitur. De⁊ deus me⁊ quare me dereliquisti: q̄ uerba sunt a saluatore nr̄o in cruce repetita: ipsi respice in me interposuerūt dicētes: de⁊ deus me⁊ respice in me quare me dereliq̄sti. Nos tm̄ in cōmētariis artis grāmaticæ causam attulimus: cur illud respice in me posuerunt septuaginta: & tibi dico ab euāgelista sit interiectū. Disputabamus contra eos qui dicebāt uocatiuū aliq̄n poni absolute: diximusq; semp̄ regi a secūda p̄sona imperatiui explicita uel subintellecta: idq; præcipue fieri cū oratio ex recta fit obliqua: ut si dixeris o Cæsar legat pōpeius: subintelligitur nāq; audi uel attēde. Qd̄ si uocatiuū sequeretur uerbū imperatiui modi: quod nō significet attentionē: intelligendū esse aliud uerbū a quo uocatiuus ille regeretur: ut si dixeris o Antoni lege subaudiendū est uerbū: quo præparetur auditoris attētio hoc est audi uel percipe. Itaq; uerbum quod erat implicitū: septuaginta expresserūt dicētes respice in me. & euangelista cum dixit tibi dico: quod tantum ualet quantum audi uel attende: unde mora quædā siue silentium semper interponitur inter uocatiuum & sequens uerbū: in quibus respice & tibi dico poterāt enūciari.

N Matthæo cap̄.ix.legitur: quod cum uenisset Iesus in domū iairi principis synagogæ illius filiam suscitaturus: uidit tibiicines & turbam tumultuantem. Quæreret fortasse curiosus quispiam: quid illud est quod tibiicines funeris pōpæ intersunt. An quod Boetius in prooemio artis musicæ scribit: ut cū cātico quodā dulcior fiat causa flēdi. Sed iam non illud quærendū est: cur in funere cantus adhibeatur: sed cur tibiicines in funere puellæ interueniant: cū in exequiis uirorū tubicines canāt. Persius Hinc tuba candelæ. tandēq; beatulus alto cōpositus lecto. & Vergilius. xi. æneid. in funere bello peremptorum. Spargitur & tellus lachrymis. sparguntur & arma. It cœlo clamorq; uirum clangorq; tubarū. Sed tibia nimirum in funere puerorum puellarūq; adhibebatur: quasi instrumentum exile atq; angustæ uocis: de quo Martialis. Parui tibia cōdyli sonabit. Papinius in. vi. thebaidos in funere infantis archemori. Tibia cui teneros suctum deducere manes Lege phrygū mœsta. quē locū exponēs lactātius placidias iubet inquit religio: ut maioribus mortuis tuba: minoribus tibia caneretur. Tale aliquid apud nos quoq; hodie obseruatur: ut in funere uirorum cymbal. ac tintinabula maiora: in funere infantiū minora pulsentur. Nō igitur temere dixit euāgelista in supremo luctu puellæ interfuisse tibiicines: q̄s saluator noster iussit discedere.

Traducere quid sit in matthæo. xlvii.

N euāgelio matthæi cap̄. i. legitur. Ioseph aūt cū eēt uir iustus & nolet eā traducere: uoluit occulte dimittere eā. sed quid illud uerbum traducere hoc in loco significet: paucis admodū est manifestum. ꝓpter aliam remotiorem uerbi significationē ab ea quæ est in promptu. nā cum latine dicamus ducere uxorem domū: uidetur etiā latine dici posse traducere uxorē: quēadmodū in epigramate callimachi de æquali ducēda uxore. atq; parem paruas lætus traduxit in ædes. nō respicientes itaq; reconditam alterā significationē sic exposuerūt: quod cū ioseph esset uir iustus noluit domū ad se traducere mariā tanq; ipso indignā. Alii halucinati sunt id quod erat: exposueruntq; traducere. i. propalare. Glossa quam dicūt ordinariā utrūq; tāgit dicēs: cū nolet eā traducere in publicū. i. diffamare: uoluit hoc facere occulte: uel cū uoluit eā traducere in domū suā ad cohabitationem assiduā. hi duo sensus cū sint diuersi ac pene cōtrarii: ego non uideo quomodo possint stare simul: neq;

ẽm quia hoc uerbũ traduco diuersos habet significatus: quilibet illorum
propterea sensui põt accõmodari. Sed uter illorũ magis sit ueritati cõsen
taneus: discutiendũ nobis est. Iam illud in primis satis cõstat in testamẽ≈
to nouo quoties aliquid uenerit in dubium ad originẽ græcã esse recur≈
rendum: cum præsertim nulla talis equiuocatio in græcis reperiatur nisi
admodum raro. Atqui in græco pro eo quod nos habemus traducere
παραδειγματίζειν habetur quod significat in in exẽplũ dare aut exẽplũ
facere. aut si uolumus uerbũ ex uerbo interpretari ut sic dicã exemplare
quod hispane dicitur dexemplar. nã paradigma est exemplũ & inde pa≈
radigmatizom æ exẽplum trado aut in exemplũ do siue traduco: quod
uerbũ potius elegit interpres: quia tantũdem polleret. cuius significatio
omnibus tũc erat nota: quemadmodũ hominibus nostri sæculi abstrusa
& occulta. nã poterat lectionem græcã secutus interpres uertere cũ nolet
eam in exemplũ dare quẽadmodum apud comicos legimus frequenter
ut in oratione demosthenis cõtra æschinẽ. præcipuum quidem fuerit si
potest: occidatur: sin minus uiuẽtiũ cæteris exemplũ faciatis. pro quo in
græco παραδιγματοιήσαι legitur. unde & apud poetas ꝑ graui & atro≈
ci pœna ponitur exẽplũ quod hispane dicitur escarmiẽto. sed quia huic
quod est græce παραδιγμασήσαι non respondet latine uerbũ quod æque
polleat nã id esset exẽplare. interpres accepit aliud quẽadmodũ dixi illis
tẽporibus freques nostris sæculis minus usita tũ hoc est traducere: quod
significat eo modo circũferre & ludibrio exponere quẽadmodũ nostro
sæculo polygami & lænę mitellatæ circũferuntur per urbis uias celebres
aut in scalario gradu proponũtur plebi deri deindæ. in hac significatione
accepit Iuuenalis cũ dixit. Altera quos nudo traducit gallia talo. & Mar≈
tialis de delatoribus traducta est geticis nec cœpit arena nocẽtes. Idẽ alio
in loco rideris multoq̃ magis traduceris afer in medio nudus si spaciere
foro. Propertius elegiarũ li. ii. nec sic infamis totam traducerer urbem.
& Papini⁹ in siluis: nẽpe ego sum qui traducor ait. Liuius libro. ii. Ab ur
be cõdita de uolscis uoce præconis a spectaculis exactis nos inquit omni
bus ciuibus peregrinis spectaculo abeũtes fuisse: uestras cõiuges, uestros
liberos per ora hominũ traductos. Trãquillus quoq̃ in uespasiano dela≈
tores inquit assidue in foro flagellis ac fustibus cæsos ac nouissime tradu
ctos per amphitheatri arenam. eiusdẽ prope significationis est uerbum
quod a græcis dicitur catamidiare hoc est deridere & ludibrio exponere.
quo uerbo usus est Aelius spartianus de cõstitutionibus hadriani cæsaris

decoctores inquit bonorum suorum autoritatis essent catamidiari in amphitheatro ac dimitti fas sit. ex quibus colligitur traducere & catamidiare citra mortem fieri solitum cum in adulterio deprehensa ex lege foret lapidibus obruēda. sed interpres latinus non potuit græci uerbi uim exprimere quod utrūq; comprehendebat.

V. litteræ uarius usus. xlviii.

Littera apud latinos triplici fungitur officio. nā modo profertur quasi uocalis plena. ut deus tuus. modo ut uocalis liquida. idest cū sequitur post. q. semper: aut post. g. & . s. aliquādo. ut aqua. lingua. suauis. modo ut consonans: hoc est quādo ferit sequentem uocalem: ut uado. uenio. Hebræi. u. liquidam nō habent: quia semp apud illos aut uocalis est aut cōsonās. sed uocalē per apices consonantem per propriā figurā designant. Græci neq; habēt. u. liquidā: neq; u. consonantē: sed proferūt uocalē: cui tamē nō dederūt propriā figuram qua possent illam scripto representare: sed supplēt illius sonum per oy. diphthongō. Quod si uerba hebraica in suā linguā interpretari uolunt pro. u. cousonāte trāsferūt. oy. diphthongō quā proferūt quasi uocalem. Quæ uero apud hebræos post a. uel. e. u. cōsonantē habēt græci per au. & eu. diphthongon satis cōmode scribūt. ut auoth. esau. eua. casleu. ubiq; proferētes quasi per. u. cōsonantē. Cū uero latina uocabula in suā linguā adsciscūt. u. uocalē per oy diphthōgon scribūt. u. quoq; cōsonantē latinā æque per oy. diphthōgō designāt: & nihilominus quasi uocalē proferūt: ut uespasianus. siluanus. hoc est prius nomē sex syllabis. sequēs quattuor. At uero. u. liquidā post. q. modo expūgunt. ut pro eo quod latini dicunt quirinus ipsi cyrinum transferūt dispūcta. u. littera. Vt in euāgelio Lucæ Hæc inquit descriptio prima facta est a præside syriæ cyrino. modo uertunt illā in. u. uocalē. ut pro eo quod latini dicunt quartus per. u. liquidā: ipsi cuartus per cappa & ou. diphthongō uocalē interpretātur. ut Paulus in calce epistolæ ad Romanos. & iterū secūdæ ad timo. Illud uero nō possum nō mirari: cur Hieronym⁹ qui dixit ꝓ eo quod est quirinus inter latinos & a græcis scribi cirinus: cur rursus cum ex græco interpretatur in sermonē latinū scribit cirinus & non quirinus? Sed esto quæ ab hebræis per. u. cōsonātē scribūtur proferūturq; græci per ου diphthōgō scribāt: & per sonū. u. uocalis enūciēt necessitate possunt excusari: quoniā ut diximus. u. consonantē nō habēt. At latini qui nō minus q̄ hebræi. u. consonantē habēt: qua ratione se tueri possunt. u. cōsonantē proferentes quasi

uocalē.&.u.uocalē rursus quasi cōsonantē.ut quod in libris Regum & in Paralipomenis sæpe scribitur saruia ꝑ matre ioab eadēq sorore dauid regis.& quod in Genesi mauiael pro filio ired. Quodq iterū in.ii. Reg. uolumine.areuna iebusæus legitur apud hebræos.u.cōsonās est. quare a latinis quasi cōsonans est proferēda:nō ut uocalis:quemadmodū ab imperitis rationis ei9 profertur. atq ecōtrario quod in Daniele & in libro Ester scribitur asuerus. quodq in Genesi ꝑ quodā filio aser iesua a quo in libro Numerorū est familia iesuitarū: quodq in. iiii. Regū uolumine & in Esaia sepharuaim:nō per.u.uocalē ut isti legunt:sed per.u.consonantem proferenda est.

Zelotes pro cananeus. . xlix.

SImon unus ex duodecim christi discipulis ad differentiam simonis petri cananæus cognominatus est:quod fuerit ex Cana ciuitate galileæ: in qua dominus aquam in uino mutauerat. Sed & si cana ex hebræo sermone interpretetur zelus in litteris sæcularibus nō liceret etymologiā proprii nominis interpretari: ut pro simone cananæo simon zelotes uerteretur:nō magis quā si pro gregorio theodoro phrōtisco uigilantiū deo datū prudētiū quispiā interpretetur. Aut propterea quod Plato interpretatur latus & athena sit minerua: pro Platone atheniensi quispiā transferret latum minerualem. Quandoquidem nominū propriorū siue hominū siue locorū significatiōes & etymologiæ in aliā linguam uertendæ non sint:quod & septuaginta interpretes & qui post illos sunt secuti pertinacissime obseruarūt.nam quid absurdius dici posset:quam si pro eo hebraice dicitur Adam ex eua genuit abel: quoniam Adam interpretatur homo Eua mater uiuentium Abel uanitas siue uapor siue nihil hoc: quispiam interpretaretur homo ex matre uiuentium genuit uanitatem siue uaporem siue nihil hoc. Iure igitur hermolaus barbarus in thucydidis interpretatione Laurentiū uallam notat:quod ꝑ eo quod est ichthis græce latine est piscis aut qđ strabonis interpres paradyso cœlesyriæ oppido uiridariū interpretatus est:nō quod paradisus uiridariū hortūq nō significet: sed quod nomina oppidorū propria sicut & hominū in quacunq lingua retineri solēt. Apud autores tamen sacrarum litterarū quibus non solum nomina significāt res:sed etiā deinceps res ipsæ possunt significare alias res: licet aliquādo non tantum nomina

sed etiã res ipsas quæ per ea significantur interpretari: & sic pro eo quod unus euãgelista dixit simon cananeus: alter dicere potuit simon zelotes: quod ex græco sermone interpretari in latinũ potest amator qui non patiatur cõsortem in eo quod amat. Hac eadẽ ratione defendi potest: quod Hieronymus in .ii. Reg. li. cap̃. interpretatus est elcana beniari a deo datus filius saltus. propterea quod el cana est a deo datus, ben filius. iarisaltus. E contrario fecit idem interpres in Genesi cap̃. xxxviii. pro nomine appellatiuo quasi proprium interpretatus. Vidit inquit iudas filiam hominis cananæi uocabulo sue: ubi cananeũ quod alioqui nomen est gentile siue aliquis de genere canaan: quemadmodum in hebræo legerat reliquit: cũ in eo loco pro mercatore accipiatur. In qua significatione etiam accipiendũ est quod in calce Prouerbiorũ legitur. Sindonẽ fecit & uendidit & cingulum tradidit cananæo. nã utrobiq; cananæus pro mercatore accipi debet cũ sit alias ut diximus quispiã de gente canaan filii cham filii noe. Aliquãdo etiã ab autoribus nomina propria transferũtur: sed nõ quasi propria: sed tanq̃ appellatiua. ut pro septem montibus africæ qui mari atlantico impẽdẽt: quos græci heptadelphos appellãt: Pomponius mela septẽ fratres dixit: quoniã ob similituninẽ & æqualitatẽ inter se fratres dici possunt ob numerũ septem. Sed quaudo licitum sit huiusmodi nomina interpretari quando nõ licet: opus est partim prudentie partim fœlicitatis cuiusdam. prudẽtia inquam quia euẽtus est dubius quã in partem id quod audeas accipiendũ sit. ut si dueñas in dominas ucrteris non absurde fortassis erit factũ illud plane ridiculũ si pro torde sillas iugum siue turrem sellarum dicas: sed de alias pluribus.

Zona. I.

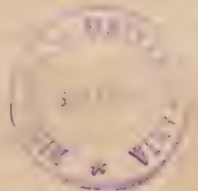
Egimus in euãgelo Matthæi cap̃. x. Nolite possidere aurum. neq; argentum. neq; pecuniã in zonis. In Marco etiã cap̃. vi. non peram. neq; in zona æs. Sed cum zona sit cingulum siue semicinctium: hoc est quod eregione umblici hominem cingit medium: quid sibi uult quod euangelistæ scribunt. pecunia siue æs in zona? aut quomodo pecuniæ in zonis cõportãtur. Nisi forte ut nos hispani cõsueuimus marsypia illa zonis appẽdere quæ pastores appellãt escaria: quod in illis deferre solent anulos ferreos silices & ignis escas hoc est fungos aridos & fomitem unde scintilla excussa rapit flammã. Nos uero non tale cingulum: sed corteum sacculum intelligimus: qui pecuniis impositis cingitur: de pro cinctu potest esse usui atq; uiatico importando:

Tales sacculi ex corio me puero erãt: quo tempore nõ tam frequentes aurei atq; argentei nũmi uersabantur: sed æreí magna ex parte: quo uiatores cincti faciebant iter in eo viaticũ deferentes hoc est pecuniis adsumptus uiatorios. Itaq; zona non tam pro cingulo accipienda est quã pro marsypio & loculis nummorum refertis accipitur. Apuleius libro. vii. de asino. Plotina inquit preciosissimis moniliũ & auro monetali zonis refertis incincta. Suetonius quoq; scribit uitelium zonam se aureorũ plenam circũdedisse. Spartianus etiã pescenium nigrũ imperatorẽ iussisse ne milites in zonis nummos aureos uel argenteos portarent ad bellum. Lampridius quoq; alexaudrum cæsarem dicere solitum ait: miles non timet nisi uestitus, calceatus & satur & aliquid in zonula habẽs. & fere hæc est cõsuetudo hispanorum ut cingulo bursam escariam appliceut: in qua portent nummos. Itaq; saluator noster discipulis interminatur ne portent zonam. In hoc significatu accepit Vulpianus in ti. de bonis damnatorum. l. diuus. neq; si zonã inquit circa se habuerit: protinus aliquis sibi uindicare debebit. Accursius zonã putauit esse cingulũ magni precii.

Aelii Antonii Nebrissẽ. ex grammatico rhetor in cõplutensi Academia atq; regii historiographi Annotationes quinquaginta in sacras litteras explicitæ. Atq; ex impressione editæ in eodẽ oppido. Idibus Aprilis Anno a natali christi. M.ccccc.xvi.

Tabula superiorum quinquaginta annotationum per ordinem Alphabeti.

Explicita est tabula.

HIMNOS
con Coment.
de Nebrissa